

Magyar Irodalmi Hírlevél

Petőfi halála :Hegedus László festménye 1855 körül

MAGYAR TITKOK: A halottvizsgáló.

BÁNFFY MIKLÓS (1873-1950)

Bánffy Miklós: Erdélyi történet I.-III.

Siklósi András: 200 éve született Rózsa Sándor, a leghíresebb betyár

Eötvös Károly: Utazás a balaton körül

Fenyvesi Lilla: ÜZENET ERDÉLYÉRT

Rabindranath Tagore: Áldozati énekek

Radnóti Miklós ismeretlen verse

Fodor György :Ötvenfőbia

VI. Irodalmi Humorfesztivál

MAGYAR TITKOK

REGÉNY

XIII.

A halottvizsgáló.

Az angol kert igen csinosan vala rendezve s a lakház olasz ízlésben épült, a francia butorok pedig nagy vagyonosságát tanúsíták a magyar birtokosnak és idegen lakosnak, ki bizonyosan rendkívül pogány lakbért fizetett azon gyönyörűségekért, mikkel e nyári mulatótanya kínálkozott.

- Udvarolhatunk a grófnak?

Az ajtóban ácsorgó inashoz e kérdést intézé vezetóm.

- Méltóztassék besétálni, - felele az inas, - ámbár épen most lépett be a halottvizsgáló.
- Halott van a háznál? - kérdém, rendkívül meglepetve.
- Igen.
- Kicsoda?
- A méltóságos grófnő.
- Talán ma éjjel?
- Agyonlövetett.

Némán követém vezetőmet a terembe s minden fontolgató gondolatra képtelen valék meglepetésem első pillanatában. A terem vörös ablakfüggönyei le valának bocsátva s vérszínben bocsáták be a nyári nap sugárait, mi az egész teremnek bizonyos komor és ünnepélyes színt kölcsönze. A terem falai körül pamlagok és székek állottak, közepén pedig fekete posztóval takart asztalon díszes koporsó emelkedék, mely körül tizenkét viaszgyertya égett, sűrű gőzkört terjesztve a koporsó fölött.

Beattini mély gyászban s rendkívül szenvedő arckifejezéssel, a koporsó közelében állott; sárga arczszíne, koromfekete haja, szakála és bajusza oly ijesztő egészet képezének, hogy első pillanatban inkább sírból fölkelt rémnek hittem őt, mint kedves halottat sirató embernek.

Mellette magos száraz férfi állott, apró szemekkel, vastag orral, tertyedt ajakkal s kimondhatlanul érdektelen arckifejezéssel. Öltözete egészen fekete volt s aranygombú vékony nádbotja nem igen illett rendkívül kidomborult hasához, mely világosan tanúsítá, hogy a fārasztó tanulást nem igen szokta gyakorolni.

A gróf udvariasan inte felénk kezével, ámbár sötét szemleinek gyors fölvilanása azt látszék tanúsítani, hogy megjelenésünket nem szívesen látja; ez azonban csak egyetlen másodperczig tartott s ő ismét folytatá beszédét a mellette álló férfihoz, bánattól rezgő hangon szólván:

- Mondom, orvos úr, a gonosz gyilkos golyója épen szíven találta szeretett nőmet.
- Tehát azonnal meghalt? - kérdé burnótot szippantva az orvos.
- Egyetlen jaj, egyetlen szó nélkül.
- Engedelmevel, gróf úr, meg fogom a sebet kissé tekinteni.
- Igen jól van; egyébiránt a halotti bizonyítványban talán azt is meg kell majd említeni, hogy nőm a színházban rögtön görcsöket kapott, minden jeleivel a valódi keleti kolerának.

Míntha virág után nyúlván, kigyót pillantott volna meg az érdemes orvos úr, úgy visszapattant a koporsótól e vészes szók hallása után s igen példás hidegvérűséggel szóla:

- Valóban? De tulajdonkép nem is szükség a sebet közelebbről vizsgálnom, csak méltóságod fájdalmát fognám ezáltal még inkább élesíteni.
- A mint tetszik.

Az orvos asztalhoz ült s a szükséges hivatalos bizonyítvány írásához fogott, néha-néha, mintegy elvétve, azon négyes aranyra pillantván, melyet fáradozása jutalmául a papirra tett a gróf. Míg ezen utóbbi a szükséges adatokat mondá az orvos tollába, addig futó pillantást veték a szerencsétlen halottra.

Oly szép volt az most is, mint midőn a páholyban pillantám őt meg; azon egy különbséggel mindazáltal, hogy akkor piros, most pedig fehér rózsák virítottak szabályos arcán. Örömet legeltettem volna még szemeimet e korán leszakasztott ritka bájú virágon, de a gróf többször mintegy kedvetlenül tekintte rám s én szerényen fordítám szemeimet kisérőmre, gondolván, hogy kandiságom talán sérti a gyászoló férjet.

- Mikép tetszik a halottvizsgálat? - szóla suttogva vezetóm s ajkait gúnymosoly játszása körül.
- Nem értem önt egészen.
- Kielégítőnek hiszi ön ezt?
- Ezen esetben igen s reménylem, hogy kétesb esetekben pontosabb a vizsgálat.
- Meglehet. De én egykor láttam, hogy ezen orvos úr, halottas házba lépván, egy alvó gyermekre pillantott s azonnal nagy elhatározottsággal mondá, hogy bízvást el lehet temetni. Máskor pedig egy holt asszonyt vizsgálván meg, az élő férj haláláról adott bizonyítványt.
- Ez elég szomorú! De hallotta ön? Ma délután lesz a temetés!
- Itt még csak megjárja, mert ezt agyonlőtték, fölébredésétől tehát nem tarthatni; de tudok én oly eseteket is, hogy a beteg hajnalban halt meg s már ugyanazon nap délután el is temették. Ezt nevezhetni azután borzasztó hanyagságnak!

Ezalatt az orvos bizonyítványát megírá, díját zsebébe mélyeszté s ünnepélyes bókot csapván, nagy méltósággal távozott, megnyugodva azon szép öntudatban, hogy kötelességét pontosan teljesítette. Ha meghalok, más orvos által vizsgáltatom meg magamat.

Ezen derék s böcsületes ember távozása után a gróf mintegy kérdezve tekintte ránk s a mellékterembe inte, hol vezetóm azonnal bemutatott neki, mondván:

- Gróf úr, barátom meg akart önnel ismerkedni, de valóban nagyon sajnáljuk, hogy ily szomorú pillanatban érkezünk.

A gróf csak néhány hideg, de mégis igen udvarias szóval válaszolt s miután még egy pár közönyös megjegyzést tevénk, már épen távozásra készülénk, midőn csaknem akaratlanul törtek ki ajakimon e szók:

- E szomorú esemény igen borzasztó ugyan s mégis vannak, kik annak örvendnek.
- Mikép érti ön ezt? - kérdé kissé meglepetve a gróf.

Ennyit mondván, többet is kelle szólnom s azért minden tétovázás nélkül folytatám:

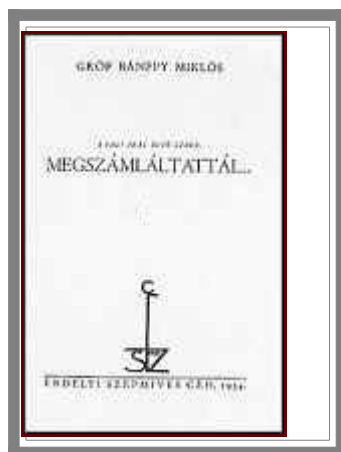
- A zsidókat értem, kik mindig rendkívül neheztelnek keresztyén vallásra térő feleikre, főképp pedig a gazdagokra.

A gróf ajkába harapott, de csakhamar ismét összeszedé magát s lehető hidegséggel szóla:

- Ön ismerni látszik boldogult nóm korábbi viszonyait?
- Van szerencsém.
- Első férjéét is?
- Igen.
- Ha szabad kérdezmem, mikor beszélt ön velem utolszor?
- Néhány hét előtt.
- Pesten?
- Nem; az alföldön.
- S talán annak következtében kívánt ön velem megismerkedni?
- Igen.

- Örvendek. Egyébiráni meg fog ön bocsátani, hogy mostani szomorú körülményim közt...
- Oh, kérem, nekem kell bocsánatot kérnem, hogy ily sokáig alkalmatlankodám. Ügyünket máskor is elvégezhetjük.
- Holnap reggel, ha úgy tetszik.
- Mindenesetre lesz szerencsém.
- Kilencz órakor.
- Pontban kilenczkor.

Irta **NAGY IGNÁCZ**

BÁNFFY MIKLÓS

(1873-1950)

Bánffy Miklóssal kurtán-furcsán bánt el eddig irodalomtörténeti emlékezésünk. Legterjedelmesebb irodalomtörténeti művünk egy mindössze tizenkét soros bekezdésben állapítja meg, hogy „korszakos szerepet játszott”. Irodalmi lexikonunkban mintegy fél hasáb jut ismertetésére. Sokkal kisebb jelentőségű és tehetségű írónak jutott sokszorosan terjedelmesebb emlékeztető. - De hát Bánffy nem kellett az arisztokratáknak, mert arisztokrata létére realista igénnyel és osztályos társainál sokkal haladóbb szemlélettel bírálta nemcsak az arisztokrata életformát, hanem magának az arisztokráciának idejétmúlt létét is. Gyanakodva néztek azonban rá a polgári demokraták is, akikhez politikai meggyőződésében a legközelebb állott, mert nemegyszer a különcködésig ragaszkodott régi évszázadoktól örökölt szertartásos szokásokhoz. A szocialista kortársak, még ha az erdélyi kultúrpolitikai törekvésben időnként szövetségesül ismerik is el, mégis elsősorban a grófot és a polgári ideológia képviselőjét látták benne. Közvetlen utókora ezért sehogyan sem tudta, mit kezdjen vele, tehát elbagatellizálva, fél mondatok erejéig úgy mondtak jókat felőle, hogy odaszorult a szürke sokadrangúak közé. Több mint negyedszázaddal halála után talán már megkísérelhetjük kijelölni helyét a magyar irodalomban és irodalompolitikában.

A régi Magyarország legeslegelőkelőbbjei közé tartozott a „losonczi” nemesi előnevű Bánffy nemzetség. (Hajdani századaink históriájában hat nagyúri család is viselte a Bánffy nevet, jelezvén, hogy még középkori elődeik egyik-másika bán, azaz délvidéki határtartomány kormányzója volt. Ezek nem voltak egymás rokonai, mindegyikük más-más előnevet viselt.) A losonczi Bánffyak IV. Béla nádorának, a mongolok elleni legelső csatában hősi halált halt Tomaj Dénesnek leszármazottjai voltak; ez a Tomaj pedig a „besenyő herceg” címet viselte, mivel az első Árpádok idején hosszas ellenségeskedés után a magyarokkal elkeveredett és néhány nemzedék alatt magyarrá vált besenyők fejedelmeinek leszármazottja volt.

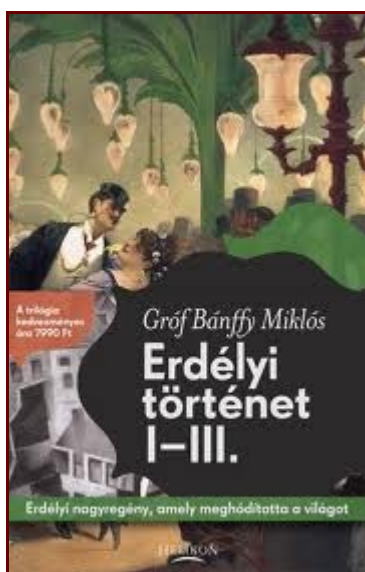
Alig-alig volt magyar nemzetség, amely ilyen hosszú és ilyen régóta szüntelenül az ország leghatalmasabbjai közt helyet foglaló múltra tekinthetett volna vissza. A XV. század óta Erdélyben éltek amíg Erdély önálló fejedelemség volt, mindig a fejedelmek főemberei vagy fő ellenségei voltak. Bánffy Dénes, a XVII. század legfényűzőbb magyar főura alighanem maga is fejedelemségre tört, de ellenségei győztek, és vérpadon fejezte be az életét, a fia azonban már hamarosan megint a legfőbbek közt foglalt helyet. Leszármazottjai azután már a Habsburgok uralma alatt két ágra szakadtak: egy bárói és egy grófi családra. Ebből a grófi ágból származott Bánffy Miklós. Apja, nagyapja udvari főtisztviselő volt (apja a „főajtónálló”, nagyapja a „főpohárnok” címet viselte, ezek a címek 1848 után ugyan már nem többek pusztán címnél, de viselőik országos befolyású emberek voltak). Bánffy Miklós olyan körülmények közt nőtt és nevelkedett, hogy az lehetett belőle, amit akart. Őt pedig kora ifjúságától kezdve az irodalom, a képzőművészet és a zene érdekelte. Nagy nyelvtudása mellé mind a három művészeti ágban tudományos színvonalú műveltséget szerzett. Gazdag nyelvezetű, jó stílust csiszolt ki a maga számára, több hangszeren is játszott, a kottát ugyanolyan jól olvasta, mint a regényeket. És ha nem lett volna gróf, ha nem lett volna író és nem lett volna kultúrpolitikus, nyilván úgy tartanók számon, mint századunk egyik igen jelentékeny grafikusát, könyvillusztrátorát. Ő csinálta például Tamási Áron Ábel-regényeinek kitűnő humorú, a remekműhöz méltó színvonalú illusztrációit, és maga tarkította mulatságos képekkel kitűnő emlékirat-paródiájának, a *Fortélyos Deák Boldizsár memoriáléj*ának ironikus-szatirikus történeteit. Amellett lelkesedett a színházművészetért is, és hamarosan igen jó szervezőnek bizonyult. Nem is találhattak alkalmasabb embert, amikor rendbe akarták hozni az állami színházak zilált pénzügyeit és kapkodó műsorpolitikáját, mint a mindenhez értő Bánffy, aki a Nemzeti Színház és az Opera intendánsa, azaz közös főigazgatója lett. Nagyon jól végezte a dolgát, de közben még beletanult a rendezésbe és a díszlettervezésbe is. Szerették a színészek is, az írók is, és a két állami színház hamarosan pénzügyileg is helyrebillent, vagyis a közönség is szerette, amit csinált. És amikor ezt a feladatát elvégezte, udvarmester lett belőle. Az udvarmester az udvari szertartások főrendezője. És mint ilyen lett kegyvesztett. Bánffy ugyanis, szinte az egész közhangulatnak szembeszegülve, eleve pacifista volt, értelmetlen és bűnös vérontásnak tudta a háborút. És 1916-ban - amikor Ferenc József meghalt - IV. Károly koronázását háborúellenes tüntetéssé változtatta. Ő rendezte a magyar koronázási ünnepséget és díszfelvonulást - és a díszmagyarba öltözött urak után a menetbe sorozta és felvonultatta a háború rokkant katonáit: mankóval járó sántákat, karjukat vesztett bénákat, kézen fogva vezetett vakokat. Koronázási díszmenet ilyen meghökkenést, ilyen szorongató hangulatot még nem keltett soha a világtörténelemben! Bánffy azonnali hatállyal felmentették az udvarmesterségtől, rossz hírbe került az egész úri világ szemében. Nem bánta, hazament az ősi kastélyba, Bonchidára, amelynek családi könyvtára vetekedett a legnagyobb közgyűjteményekkel.

Már a háború előtt írt néhány drámát. Amíg közhivatalokat viselt, irodalmi műveit Kisbán Miklós álnéven adta közre, bár mindenki tudta, kit rejt a Kisbán név. Ezek a drámák sikeresek voltak, különösen a polgári közönség körében, mert - bár lényegükben családi-lélektani drámák - fanyar kritikával ábrázolják az arisztokrácia magánéletét. Az arisztokraták úgy is tekintették, mint aki a népre nem tartozó családi titkokat fecseg ki az úri világról. De már ezekből, különösen *Az erősebb* címűből nyilvánvaló volt a szerző kétségtelen írói tehetsége. (Ezt *Az erősebbet* parodizálta Karinthy *Gróf Gyengébb* című irodalmi torzképében, amelyen Bánffy jól mulatott, és később is mondogatta, hogy aki érteni akarja, miről szól a drámája, olvassa el Karinthy paródiáját.)

A történelmet egy ideig mintegy kívülről és távolból figyelte. A forradalmaktól természetesen idegen maradt, de az ellenforradalom terrorjától, tömegvérengzésétől undorodott. Hanem amikor Bethlen István került a kormány élére, hogy a liberális demokráciának legalább a látszatával „konszolidálja” a helyzetet, vagyis olyan állapotot teremtsen, amelyben a győztes polgári-demokrata nyugati hatalmak szót értenek a magyar uralkodó osztállyal, akkor Bethlenéknek egyenest szükségük volt egy demokrata hírű és kellő kultúrával tárgyalóképes külügyminiszterre, aki mégis közülük, a magyar arisztokráciából származott. Nem is találhattak erre alkalmasabbat Bánffynál, aki akkor még hinni is akarta, hogy a hasonlóképpen erdélyi, tehetséges és művelt Bethlen az ellenforradalom megfékezésére és egy polgári demokratikus rendszer kialakítására törekszik. Elvállalta tehát a külügyminiszterséget 1921-ben. De a következő évben már le is mondott. Hamar felismerte, hogy a bethleni konszolidáció csupán egy szalonképessé szelídített, némi liberális és demokrata mázzal leplezett változata az ellenforradalomnak, amelyben valódi polgári demokráciáról szó sem lehet. Elment a kedve az egész politikától. Még egy ideig Budapesten élt, illetve felváltva itt, Bonchidán és Kolozsvárott. A Nemzeti felújította még a háború előtt írt, nagyon jól szerkesztett és igen érdekes történelmi drámáját Attiláról, *A nagyurat*. Majd írt egy *Maskara* című kemény szatírárt arról, hogy minden, ami körülöttünk van: hazugság, alakoskodás, egymás becsapása. De már felismerte igazi nagy feladatát: haza kell menni Erdélybe, és a királyi Romániában őrizni, szervezni, fejleszteni a magyar irodalmat. 1926-ban végleg hazaköltözött, a román állampolgárság mellett döntött, ellentétben a kölcsönösen uszító magyar és román hivatalos politikával, a szomszéd népek megbékélését és megértő együttélését hirdette. És megszervezte az Erdélyi Helikon munkaközösségét és az ezzel azonos című folyóiratot. A munkaközösség elnöke, a folyóirat főszerkesztője volt. Újra előlépett a nagyszerű szervező: lelke, ösztönzője és okos gazdasági főembere volt a kor kitűnő erdélyi irodalmának. Szigorú és színvonalas bíráló, és baráti segítő. Biztosította az írók megélhetését és az olvasók jó könyvekhez jutását. Kolozsvári otthona a magyar irodalom találkozóhelye lett.

De ha elvonult Bonchidára, a könyvei közé, ahol írni szeretett, különös, anakronisztikus életet élt. Ebbe a gyönyörű kastélyba, amelyen több század stílusa hagyta nyomát, sose engedte bevezetni a villanyt. Este gyertya mellett írt. Ha vendéget látott Bonchidán, sokágú gyertyatartókban világított a régi hangulatokat idéző fény, és az esti beszélgetések után a vendéget vagy vendégeket barokk ízlésű libériába öltözött inasok fáklyavilág mellett vezették a sötét, tekervényes folyosókon a vendégszobák felé. Szerelmeivel - főleg színésznőkkel - a kolozsvári palotában élt, Bonchida az emlékek és a szellemi élet otthona volt: régi századokat idéző díszletvilág egy modern író és grafikus számára. Mert a rajz csaknem olyan szenvedélye volt, mint az írás. A Helikon többségében igen jó kiadványaiból sokat illusztrált. És ha írt, a szöveget rajzokkal díszítette. Így írta előbb a *Fortélyos Deák Boldizsár memoriáléját*, ezt az erdélyi memoárparódiát, humoros irodalmunk egyik méltatlanul elfelejtett kis remekét. Majd belekezdett a főműbe, a nagy trilógiába, amelynek *Erdélyi történet* a közös címe. A három összefüggő regény (*Megszámláltattál... És híjjával találtattál.... Darabokra szaggattatol...*) kritikai realizmusunk egyik nagyon is jelentékeny alkotása. A magyar arisztokrácia időszerűtlenné válását és pusztulásra ítéltségét a legjobb realista írók színvonalán ábrázolja a szélesen hömpölygő történet. Századunk klasszikus művei közt lenne a helye. 1934 és 1940 közt írta. Mire befejezte, itt volt a második világháború. Bánffy bizonyos volt, hogy a rég pusztulásra ítélt arisztokráciával együtt Közép-Kelet-Európában befejeztetett a polgári álmoknak is. A faszizmust gyűlölte, a szocializmustól idegen volt, bárha Gaál Gáborról és kommunista társairól igen jó volt a véleménye, és személy szerint szívélyes volt a kapcsolatuk is. De az ő útjuk idegen volt a polgári eszményképű arisztokratának, aki voltaképpen minden körben idegen maradt. De az élete nagyon hasznosnak bizonyult, irodalompolitikai szerepe valóban „korszakos”, olyan író volt, akit olvasni kellene, illusztrációinak helye van művészettörténetünkben. És aki életében csak egyszer is hosszabban beszélgetett vele, vagy éppen egykét napig vendége lehetett a bonchidai emlékek és a bonchidai könyvek között - az úgy érezhette, hogy szavaiból sok mindent jobban ért múltból is és akkori jelenből is. Mert úgy mellékesen - vagy nem is mellékesen! - egy írói nemzedék nevelője-tanítója is volt. Élete végső éveiben pedig úgy érezte, hogy valójában már nem is él, már csak vegetáló emlék, aki figyelni és szeretné megérteni a számára már mindenestül idegen világot.

Hegedűs Géza

Bánffy Miklós: Erdélyi történet I.-III.

2012. november 13.

Az „Erdélyi történet” a két háború közti időszak egyik legkiemelkedőbb irodalmi alkotása volt. Az elmúlt évtizedben angol, francia, spanyol és olasz fordításban is megjelent, és a nyugati kritika Bánffy Miklóst Tolsztojhoz és Csehovhoz hasonlítja.

Losonczy gróf Bánffy Miklós (1873-1950) író, grafikus, díszlet- és kosztümtervező, színpadi rendező, politikus, külügyminiszter. Bánffy Miklós gróf „rendhagyó” jelenségnek számított a magyar arisztokrácia irodalmi képviselői között: ősi történelmi család leszármazottjaként, Erdély egyik legtehetősebb főuraként, sikeres magyarországi államférfiként választotta az írói és művészi hivatást. A „polgárosult arisztokrácia” képviselője volt.

Írói kibontakozásának tetőfoka az „Erdélyi történet” című regénytrilógia (I. kötet: Megszámláltattál, II. kötet: És híjával találtattál, III. kötet: Darabokra szaggattatol), melyben az I. világháborút megelőző világot eleveníti meg a nagyvilági társasági élet, a politikai cselszövések és egy viharos szerelmi történet keretében. A regény története tíz esztendőt ölel fel a XX. század elejének történelméből, 1904-től az első világháború kitöréséig. Az „Erdélyi történet” trilógia az erdélyi és magyarországi felső tízezerről nyújt képet, kiknek életét a kártya, párbajok, politika, vadászat tölti ki. A polihisztor erdélyi arisztokrata Bánffy Miklós otthonosan mozgott a báltermek, a kaszinók világában, a kártyaszobák, nagy vadászatok, lóversenyek berkeibe, de a szerelmi és politikai csatározásokban is. Ily módon Bánffy „Erdélyi történet” című művében hiteles panorámát fest az erdélyi arisztokrácia életmódjáról, politikai magatartásáról, kultúrájáról, szokásairól, s egyszersmind az összeomlás felé sodródó történelmi Magyarország világháború előtti utolsó éveiről.

Az „Erdélyi történet” trilógia első része a „Megszámláltattál” két erdélyi unokatestvér, gróf Abády Bálint és gróf Gyerőffy László nézőpontjából mutatja be Magyarország világháború előtti letűnt világát. Éles kontrasztot mutat és burkolt kritikát fogalmaz meg a vidéki kastélyokban rendezett mulatságok, a budapesti felső tízezer élete és a felsőbb osztályok felelőtlensége és politikai ostobasága tekintetében. Abády Bálint az író önarcképszerűen megfestett központi hőse, parlamenti képviselőként megismeri a román hegyi parasztok ügyét, Gyerőffy viszont – pontosan tükrözve az Osztrák-Magyar Monarchia hanyatlását – elkártyázza vagonát.

A trilógia második része „És híjával találtattál” a két erdélyi unokatestvér szerelmeinek és sorsának nagyon különböző történetet folytatja egy évvel később. A regény a szerelmi szálát sem nélkülözi, Abády Bálint és gyermekkori ideálja, Milóth Adrienn története keretében, aki a történet kezdetén még a tébolyodott Uzdy Pál feleségeként tűnik fel. A trilógia ezen második részében tanúi lehetünk hogyan sodorja Gyerőffy Lászlót az ital és akarategyengeség a rohamos önpusztításba. Mindeközben az egymással vitatkozó politikusok nem veszik észre az ország népének valódi szükségleteit, mint ahogy azt sem, hogy a nagyhatalmak egyre közelebb sodorják a világot az 1914-18-as világháborúhoz, mely az ő világukat is örökre aláássa.

A „Darabokra szaggattatol” című harmadik rész Közép-Európa gyors széthullásának folyamatát ábrázolja. A Balkán-háború, Németország és az Osztrák-Magyar Monarchia angolok, franciák, oroszok általi körbekerítése, és végül a trónörökös Ferenc Ferdinánd meggyilkolása feltartóztathatatlanul Magyarország darabokra esésé felé vezet. Ugyanakkor előtérbe kerül a nélkülözések közepette elhunyt Gyerőffy László története, amiről az író együttérzően számol be, az ostobaságból elvesztett paradicsom iránti keserű, ironikus nosztalgiával.

Ajánljuk e regénytrilógiát a történelem, a társadalmi és társasági élet múlt század eleji viszonyai iránt érdeklődő olvasók számára. Az arisztokrácia színes és gazdag világának bemutatása önmagában érdemessé teszi ezt a kalandos, történetileg hiteles nagyregényt arra, hogy mindenki számára lebilincselő olvasmányá váljon.

Nemzetikonyvesblog.hu

Petőfi lehetséges nyughelyét azonosította be egy fiatal kutató

Szűcs Gábor *Petőfi halála* című könyve arra vállalkozik, hogy a népszerű költő rejtélyes és tragikus halálának körülményeit – melyek a szerző kutatómunkájának köszönhetően egyre jobban kirajzolódnak előttünk – az olvasóközönség elé tárja. – Könyvajánló

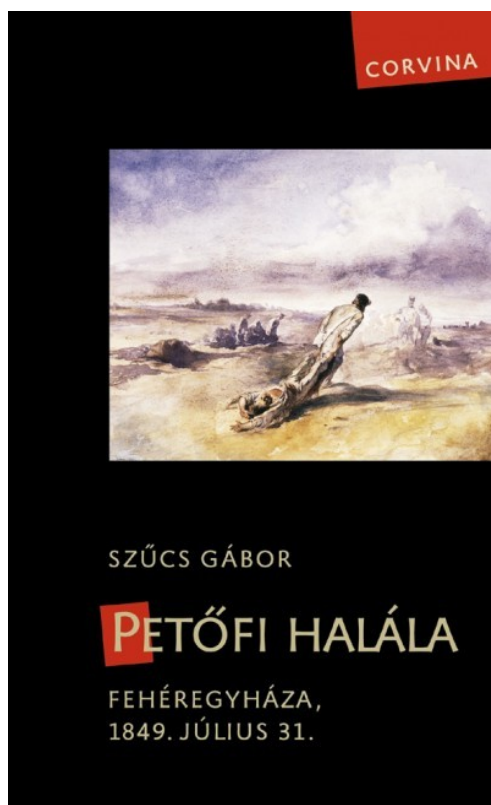
Új lendületet adhat a Petőfi-kutatásnak Szűcs Gábor *Petőfi halála – Fehéregyháza, 1849. július 31.* című kötete, a fiatal Petőfi-kutató ugyanis könyvében a költő sírjának lehetséges helyét is meghatározza.

“Nem titkolt célom volt, hogy a Petőfi Sándor halálával kapcsolatos tévképzeteket eloszlassam. Sok olyan tudományosnak láttatott állítás kering még manapság is, amelyeket semmilyen forrás vagy más kézzel fogható bizonyíték nem igazol” – fogalmazott Szűcs Gábor. Példaként a legismertebb, úgynevezett Ispánkút-elméletet említette, amely szerint a költőt vélhetően a Héjjasfalva felé vezető úton érte a halál. Itt ma emlékmű is magasodik.

“A Petőfi Sándor halála körüli bizonytalanságnak számos oka van, ezek közül az egyik, hogy a költőn kívül még egy Petőfi nevű honvéd is részt vett a csatában. Ezzel magyarázható, miért látták egyszerre több helyen is” – tette hozzá a kutató.

A *Petőfi halála c. könyvből az olvasó óráról órára, sőt, szinte percről percre ismerheti meg azokat az eseményeket*, amelyek Petőfi Sándor tragikus halálához vezettek, Szűcs Gábor kitartó kutatómunkájának köszönhetően. A kutatás alapját korabeli feljegyzések, naplőbejegyzések, jegyzőkönyvek, tanúvallomások adták, valamint a szerző minden elérhető szakirodalmat újraolvasott és alaposan átvizsgált, hogy aztán ezekből vonhassa le saját konklúzióját, és tárja a közönség elé a népszerű költő halálának általa vélt időpontját és helyszínét.

A kötet, amellet, hogy rekonstruálni igyekszik az eseményeket, számos térképpel és képekkel is illusztrálja azokat, jelentősége pedig felbecsülhetetlen lehet: elképzelhető, hogy új irányba tereli majd a Petőfi Sándor földi maradványai után való kutatást.

Nem segítette a történetek megismerését, hogy az utókor nem kezelte helyén a tanúvallomásokat, bizonyos embereket, például Heydte osztrák ezredes csaknem 80 évvel későbbi emlékezését túlbecsülték. Másokéval, többek közt bizonyos Kurka Mihály 48-as honvédhuszár vallomásaival nem foglalkoztak, pedig – emelte ki a szerző – valószínűleg ő volt az, aki utoljára látta élve a költőt. Szűcs Gábor szerint Heydtéről gyanítható, hogy sem életében, sem holtában nem látta Petőfit.

A kutató arról is beszélt, a honvédek maguk sem tudták, Petőfi a táborban van-e, sőt valószínűleg azt sem, hogy néz ki a költő. “Verseit valószínűleg nem olvasták, ám valószínűleg hallottak már róla” – jegyezte meg Szűcs Gábor. Hozzáfűzte, hogy az “ellenség” ugyan körözést adott ki a személyleírással, de ennek általánosságain maga Petőfi is mosolygott.

“Mindenki Petőfiből indult ki, nem pedig a csatából. Pedig ahhoz, hogy rekonstruálni tudjuk a történeteket, tudni kell, hogyan zajlott le az ütközet, miként kerítették be az ulánus csapatok a települést, milyen volt az időjárás. Ezek alapján ki lehet zárni a hamis tanúvallomások többségét, amelyek csak torzítják az összképet” – fejtegette Szűcs Gábor.

A könyvben két térkép segíti a topográfiai eligazodást, ezeken a szerző felrajzolta az egyes kulcsszereplők mozgását, valamint a csapatok vonulásának útvonalát is. Az ütközetről szóló tömör összefoglaló segít megérteni a csata főbb történéseit, és Szűcs Gábor bemutatja, hogyan került Petőfi a harctérre, milyen egészségi állapotban volt, illetve elemzi a csapatok harcászati erejét is.

“Megpróbáltam rekonstruálni, mit tett, merre járt Petőfi az ütközet napján, majd **a halálával kapcsolatos különféle elméleteket ismertetem**” – magyarázta.

Szűcs Gábor a költő elestének legvalószínűbb helyszínét is kikövetkeztette. A kötet szerint a menekülő Petőfi a fehéregyházi csata fő helyszínétől “egy öreg ágyú lövésnyire, a Szöllőhegy nyugati lábánál” elterülő kukoricásban lelte halálát. Az is szerepel a könyvben, hogy nem dzsidával, hanem karddal oltották ki az akkor már fegyvertelen és holtfáradt költő életét.

Szűcs Gábor az MTI-nek elmondta, hogy a könyv megjelenése óta már többen is megkeresték egy lehetséges expedíció ötletével. “Elmondtam nekik, hogy ehhez milyen szakemberek, felszerelés, engedélyek kellenek, és azt is, a vizsgálatok mit tudnak majd kimutatni, illetve egy lehetséges költségvetést is felvázoltam. Meglátjuk, megvalósul-e az expedíció” – fogalmazott.

“Általában tőle csak azt a sort idézik, hogy “Ott essem el én, A harc mezején/, holott néhány sorral később úgy folytatja,/ Ott szedjék össze elszórt csontoma/” – idézte a költőt a kutató, aki szerint még rengeteg “munka” van Petőfivel kapcsolatban. Mint fogalmazott, következő kötetében – amelyet több szerzővel együtt kíván megírni – a költő legendáriumával fog foglalkozni.

Cultura-MTI / 2011. november 12.

Puszták énekesei

Kühne Katalin

Petőfi Arany versek
értünk szóló remek
Illyés Buda Nagy László
velük lobog a zászló

népek rónák nemzetek
soha el ne vesszetek
maradjunk meg egymásnak
higgyünk az igazságban

szabadságunk jöjjön el
Kárpát népe ha ölel
élhető élet közel
múltból jelen jövő lesz

megújul ősi nyelvünk
újra hősök lehetünk
sokasodunk gyarapszunk
fennmaradhat országunk

pusztáink nemzedéke
dalának érczengése
kapák kaszák pengése
helyett jóra intése

ébresszen fel népeket
vívhasson küzdelmeket
hozza el szép jövőnket
földünkre békességet

puszták énekesei
így kiáltsatok megint
add meg Urunk minékünk
mindennapi kenyérünk

puszta földön gabona
durvaságból szeretet
önzés helyett áldozat
adja meg a kegyelmet

Magyar Irodalmi Lap

Siklósi András

200 éve született Rózsa Sándor, a leghíresebb betyár

(Elhangzott 2013-07-09-én, a VI. Hódmezővásárhelyi Történettudományi Találkozón)

Rózsa Sándor

Mottó: „Ha még egyszer születhetnék,
újra megint betyár lennék,
betyár lennék a csárdában,
betyár – az Isten házában!” (betyárnóta)

Rózsa Sándor (Szeged-Alsóváros vagy Röske? 1813. július 16. – Szamosújvár, 1878. november 22.), a közismert betyárvezér elsősorban a nép megsegítése s a szegények istápolása révén él a magyarság emlékeiben, de persze megítélése saját idejében s az utókorában is eléggé ellentmondásos. Voltak, vannak olyanok, akik közönséges bűnözőnek, gazfickónak tartják. Kétségtelen, hogy nem volt „szent ember”, azonban tudatos gonosztevő sem; hiszen káros tetteinek oka nem elsősorban gyenge jellemében, szándékos elvetemültségében rejlik, hanem a mostoha körülményekben s a félfudális társadalom érzéketlenségében, végzetes eltiportságában gyökerezik. Tanulmányomban ezt a problémakört igyekszem körüljárni, s a célszemélyen kívül szeretném megvilágítani néhány hazai és külföldi sorstársának hányatott világát, valamint összevetni a kései „utódok” magatartásával, motivációjával is.

Bevezetésül hadd idézzek néhány passzust **Murgács Kálmán** megrázóan tanulságos (film)novellájából.
„– Mondják kegyelmetek, miért adták erre a szomorú mesterségre a fejüket? Látszik, hogy nem ide indultak valamikor, s nem a szívük szerinti a rablás, meg a gyilkolás. Miért nem térnek vissza az emberek közé, hol becsületes munkával, becsületes kenyeret, nyugodt álmot szerezhetnek maguknak, ahol családot alapíthatnak? Ne mondják, hogy nem lehet. Széles az ország, sok vármegyében még a nevüket sem ismerik, menjenek el oda, ott új életet kezdhetnek. Szébbet, jobbat, boldogabbat.
– Azt hiszi uram, hogy meg nem tennék, ha lehetne? Ha csak egyetlen mód volna rá, megpróbálnánk. Avagy azt gondolja, hogy boldogság nekünk nádasban bujkálni, erdőkben rejtőzködni, lesni folyton az üldözőket; fagyban járni, hóban hálni, s négy széles vármegyét keresztül kószálni csak azért, hogy két-három napra meghúzzuk magunkat, s ne ma, hanem holnap kerüljünk az akasztófára?
– De ha tudják, hogy ilyen a szegénylegény-élet, minek álltak oda?
– Mondom, hogy muszájból. Dezertőrök vagyunk mind a ketten, de azt is mondhatnám, hogy jóformán mindnyájan, kik szegénylegények lettünk. Én, uram, honvéd voltam **Kossuth Lajos** alatt. Gyerek voltam még, nem kényszerített senki, hogy katonának álljak, mégis odamentem. **Perczel Mór** seregében szolgáltam, s harcoltam Alibunárnál, ott voltam Szenttamásnál, verekedtem Jarkovácánál, szaladtam Mórnál, sebet kaptam kétszer, panasz el nem hagyta miatta az ajkamat soha, mert amit tettem, a hazáért tettem.

Azután elvittek német katonának, őriztem a hegyeket Klagenfurtban, harcoltam ötvenkilencben a taljánok ellen, és miért? A kapitányom, egy részeges, komisz morva ember, még a magyar szótól is eltiltott. Ha valaki magyarul beszélt, tíz kemény pálca járt ki érte. Hétszer verték rám a tizet-tizet, de eltűrtem. Tudtam, hogy el kell következnie a szabadulásnak, ami után hazatérhetek zsellérnek, szegénynek, más földje túrójának, de otthon lehetek a halasi határban, melynek minden fűszála, virága, pacsirtája engem vár, és értem imádkozik a városszéli kurta kis viskóban egy szegény asszony hajadon lánya, aki immár tizenkét esztendő óta sóhajtozik utánam, aki hű maradt úgy, ahogy megígérte valamikor, mikor katonának vittek. Vártam a szabadulás percét, ami el is következett. Hívatnak le a századirodába, s ott a kapitány tudtomra adta, hogy kész az obsit, mehetnék is haza, ha neki nem kellene az olyan kemény, katonának teremtett ember, mint én vagyok. Tehát ő káplárt csinál belőlem, csak kapituláljak be újabb tizenkét esztendőre. Megköszöntem a kegyes jóságát, de azt feleltem, hogy nem. Nem, még a klagenfurti hét templomnak minden tornyáért sem; nem, ha nekem adnák ezt a német várost házastól, határostól együtt. Megyek haza Halasra koldusnak, szegénynek, zsellérnek. A kapitány azt mondta, jól van, s intett az őrmesternek, aki méltó hóhértársa volt. Egy perc múlva ott állt a deres az udvaron, mellette az őrmester, kezében a nádpálca. Intett a katonáknak, azok lerántottak a hús körmőről, s én megkaptam a káplári zsold előlegét, nem pengő forintban, hanem jól puffanó huszonöt botban. Kiállottam jajszó nélkül. Utána megkérdezték újból: akarok-e önként, szabad akaratból további szolgálatot vállalni? Mit tehettem uram, azt feleltem, hogy legyen. Odarajoltam a keresztet valami német írás alá, felvarrtam a káplári csillagot a gallérra, s néztem este a Göncölszekeret, mely nem mutat nekem többé utat Halasnak sohasem. Pedig hát mutatott. A múlt év tavaszán mundérokot szállítottunk Aradra, és kíséző kellett a szekerek mellé. Kivezényeltek engem is, és jöttem haza örvendező szívvel az ősi földre, hol magyarul turbékol még a vadgalamb is. Bajánál jöttünk át a Dunán, Szabadka felé igyekeztünk, hanem uram, mikor megéreztem ennek az áldott homoki földnek az illatát, mikor meghallottam a nádas zizegését, tudtam, hogy itt maradok, mert itt kell maradnom. Még akkor éjjel megszöktem, s negyednap ott voltam a Bogár János bandájában. Hova szegődhetne más helyre egy szökött katona? Hát ezért nem mehetek én vissza az emberek közé egyetlen egy vármegyébe sem. Köröznek engem mindenfelé, s ahol megtalálnak, ott velem virít az akasztófa. Máskülönb ez a cimborám története is, annyi különbséggel, hogy ő csak négy évig ette a császár kenyerét, de nem bírta a füle a sok 'kutyamagyart' hallgatni, nem bírta a magyarságáért méltatlanul kapott ütlegeket, kereket oldott, amint lehetett. Kínkeserves magyar sors a miénk, amelynek vége mégis csak az akasztófa. Pedig higgye meg, nem tapad embervér a kezünkre, lopás sem szennyezi a lelkünket más, mint egy postarablás, ahol a németnek azt a pénzét vettük el, amit magyar ember verejtékezéséből rakott be a kasszába. A magyar uraságok komenciót mérnek, s ezért jobban vigyázunk a gulyájukra, nyájukra, ménesükre, mint a drága pénzzel fizetett pásztorok. Ilyen betyárok vagyunk mi, kérem, akiknél nagyobb gazemberek járnak emelt fővel, kevély arccal, s élnek jó módban, boldogságban, megtiszteltetésben. Sójajtott egyet, megfogta a tele palackot, s úgy vágta a korcsma falához, hogy az üveg ízzé-porrá tört. Búsongó lelke terhén akart vele könnyíteni. A deákok könnyes szemmel hallgatták a szomorú magyarok szomorú sorsát elbeszélő szavait. Remény-ittas lelkük összelelkezett a betyárok reményvesztett lelkével. Nem ítélték el, csak szánták, végtelenül szánták a magyar sors kálváriás útját járó nyomorultjait, akiknek egy bűnük van, hogy magyarok. Egyszerű lelkük minden érzésével szeretik ezt a földet, amelynek a tulajdonosa, ha idegen is, de a föld porában ott hamvad ősapáik teste. Ott van a barázdák közé becsurgatva elődeik vére, verejtéke, hogy dús kalászt növeljen az idegenből ideplántált császári kegyenceknek, talpnyalóknak, kiknek egyetlen érdemük, hogy szívük mélyéből gyűlölik a magyart. (...)

Ki volt a betyár, s ki nem, ma se tudjuk megmondani. Voltak becsületes szegénylegények, s voltak a hatalom minden erejével rendelkező 'betyárok', csak éppen a nevük volt komisszárius, bezirker, csendbiztos, meg a jó Isten tudja, miféle, feljebb. Betyárnemzetnek, rebellisnek gúnyolják a magyart. Talán nem is olyan szégyen. Hisz köztük sokkal több nemes szívű, melegebben érző ember volt, mint azok közt az 'urak' között, akiket a magyar nemzet nyakára szabadított a sors kegyetlen akarata. Zöldell a fű tavasszal betyár-síron, pandúr-síron, hisz az Úristen esőt ad, mind a jóknak, mind a gonoszoknak földjére..."

1.) A törvényen kívüliség okai s a számkivetettek sanyarú élete

Kik és mik voltak a betyárok?

A szó eredeti jelentései: korhely suhanc, zsoldos, igazmondó; foglalkozás és birtok nélküli, facér legény; nőtlen, rátarti parasztivadék; nyalka ifjú, urasági cseléd; rabló, csavargó.

A betyárság egyfajta „intézmény” volt. Élethivatás, a maga külön erkölcsi törvényeivel. Az óriási pusztaságok, mocsaras lápvidékek, irtatlan erdők szinte kínálkoztak, hogy a lecsúszott egzisztenciájú emberek falkába verődjenek, mint némely állatfajták, s „társadalmat”, hierarchiát szervezzenek. Lehetővé tette ezt a rossz közigazgatás, a gyatra közrendészet, a fokozódó nyomorúság, vagy a levett és brutálisan megtorolt szabadságharc utáni szigorú **Bach**-korszak. Sokan menekültek a jobbágyság elviselhetetlen terhei elől, másokat elhajszolt a nem ritkán igazságtalanul kiosztott büntetésekkel járó megbélyegzettség. Az sem mellékes, hogy eleinte 12, majd 10, végül 8 esztendőre fogdosták össze a nehéz sorsú legényeket katonának, ami elől sokan elszöktek a pusztába vagy az erdőbe, ahol átalakultak „fenevaddá”. Ilyen emberekből fejlődött ki a betyárság. Persze, sok rosszvérű, züllött egyén is csatlakozott hozzájuk, ill. keveredett velük. A „betyármozgalomnak” ez az eléggé ismert időszaka az 1890-es évekig tartott, utána szinte varázsütésre megszűnt, főként a körülmények megváltozása miatt, noha később sem vált egészen okafogyottá.

A nép a hányatott életű betyárokat zömmel tisztelte, szívébe fogadta, sőt piedesztálra emelte, s étellel-itallal, ruhaneművel támogatta. Olykor még a veszélyt is vállalva, a saját portáján bujtatta, fedezte őket a szimatoló „fejvadászok” elől.

A betyárok sem voltak egyformák; eltérő eszközeik, céljaik és „munkamódszereik” szerint oszthatók csoportokra. A **gyalogbetyár** a legalacsonyabb rangú: nem volt felszerelése vagy hátsólova. A betyárok „legelőkelőbbje” viszont a **fegyveres lovas betyár** volt. A **kocsin járó betyárok** ravaszok voltak: fedeles kocsin közlekedtek, a szalma alatt pedig fegyvert rejtettek. A **házásó betyárok** rablási módszerükről kapták a nevüket: a fal alatt üreget, csatornát vájtak a szobába, úgy vitték el az értéktárgyakat. A **lőkötők** természetesen állatokat (lovat, marhát, juhot, sertést) tulajdonítottak el, elsősorban tavasszal és ősszel, amikor kevesebb nyom maradt utánuk. A **futóbetyárokat** az különböztette meg a többiektől, hogy állandóan bujdosnak, míg mások időnként törvényes foglalkozásuk mellett betyárkodtak. A „**selyembetyárok**” vagy „**muszájbetyárok**” a ritkábban előforduló köznemesi származékokat takarják. A **kapcabetyárok** olyan hitvány gazemberek, akiknek még társaik közt sincs becsülete. (E kifejezés garantáltan feldühítette az érintetteket, ezért többnyire meg is torolták a súlyos sértést, már ha módjukban állt.) A **betyárbecsület** pedig az összetartást jelentette, vagyis azt, hogy valamirevaló betyár sohasem árulta el a bajtársait, és semmiképpen se viselkedett velük tisztességtelenül. A zsványokat az szeparálta el tőlük, hogy komoly indok nélkül is vért ontottak, senkit nem kíméltek, emiatt mindenki gyűlölte őket.

A betyárok általában éjjel „tevékenykedtek”, nappal békés pásztoroknak mutatkoztak. Egyik legfőbb feladatuk volt a szorgalmas figyelés, nehogy a csendőrök váratlanul meglephessék őket. Igen elterjedt jeladásuk a kútágas felengedése és a feltűnő pipázás (füsteregetés) is. Ez figyelmeztetett a zsandárok közeledésére, ill. jelenlétére. A betyárok nemigen használták a valódi nevüket. Hozzá tartozóikat nem akarták bajba keverni, ezért azt még a bitófa alatt sem árulták el. A betyárokat olyan paraszti hősként emlegették, akik a németből gúnyt űznek, a gazdagot emberségre tanítják, a szegényt segítik. Az idegenből jött osztrák csendőrség nem ismerte az országot, sem pedig a népet. Az üldözött betyárok folyton félrevezették, kicselezték őket. Így alig értek el eredményeket a betyárvilág felszámolásában. A vármegyék merev szabályai, rendeletei és a túlzott megyei önállóság is megnehezítette sikeres elfogásukat. A furfangosan rakott szalmakazlak s a csárdák pincéi, titkos földalatti járatai, rejtett ajtói gyakran búvóhelyet, menekülési útvonalat nyújtottak a pribékek elől. (Volt olyan csapszék, mely két megye határára épült. Mivel a pandúrok engedély nélkül nem léphették át megyéjük határát, előfordult, hogy a betyárok békésen iszogattak a csárda egyik felében, míg a fegyveres perzekutorok tehetetlenül szemlélték mindezt a másik oldalon, ám a „szabály az szabály”. A környék népe, de főleg az érdekelt betyárok pedig jót mulattak rajta, hogy az üldözötteket éppen az üldözők rendeletei védik. Éltették, vivátozták a megye bumfordi vezetőit, hogy tartsa meg Isten továbbra is ezt a „bölcs” szokásukat.)

A **betyárbandák** általában 6-7 főből álltak, és szigorúan hierarchikus felépítésűek voltak, melyben mindenkinek megvolt az állandó helye („tisztsege”), a rátermettsége, képességei szerint, amit befogadása előtt bizonyítania kellett. A **vezér** (egyben a banda névadója) mindig a legkiválóbb, legtekintélyesebb középkorú személy volt, aki elegendő tapasztalattal rendelkezett, hogy a csapatot hatékonyan vezesse. Helyettese, tanácsadója, a fiatalabbak kiképzője volt az **öregbetyár** (kb. társelnök), ami a második rangot jelentette a bandában. A **nagybotos** volt a legerősebb s a legügyesebb verekedő, a **lövő** pedig a puskákhoz, pisztolyokhoz értett leginkább. A **kutyás** (vagy pecér) a felbőszült ebeket képes volt lecsillapítani, a **paripás** viszont a megvadult lovakat és bikákat „szelídítette” meg egy-egy állatszerzés és elhajtás során. A **kujtorgó** a hírek szállítását, a felderítéseket, a külső kapcsolattartást látta el, s az orgazdákkal egyezkedett az „üzletek” bonyolításakor. Végül a **kéményleső** a rejtkehelyre vigyázott, a csapatra főzött, s karbantartotta, javítgatta a harci eszközöket (karikás, fokos, vasalt bot, balta stb.) és egyéb szerszámokat. Persze előfordult, hogy egy legény 2-3 „funkciót” is ellátott, sőt az sem volt ritka, hogy némelyik pozíció betöltetlen maradt. A betyárok állandó edzésben voltak (birkózások, erőpróbák, fegyveres gyakorlások), aminek tényleges haszna a rablások és menekülések alkalmával mutatkozott meg. Jobbára magukban „dolgoztak”, másoktól elkülönülve éltek, de nagyobb akciók során alkalmi szövetségeket is kötöttek riválisaikkal. Meglehetősen szilaj, szükszavú, morózus természetűek voltak (bár duhajkodásra, részegeskedésre is hajlamosak), ezért az életre-halálra szóló, kemény összecsapásokban nem kértek és nem adtak kegyelmet.

A betyárok a szabadságért önként vagy kényszerből elhagyták a társadalmat (ill. a peremére kerültek), fűtültek annak szabályaira és normáira; dacosan, öntörvényűen viselkedtek, azaz értékrendjüket áthidalhatatlan szakadék választotta el a „normális” világtól. Azért kompromisszumok is akadtak, hiszen akinek családja volt, gondoskodnia kellett felesége és gyermekei folyamatos látogatásáról, eltartásáról. A falusi, tanyai lakosság közelebb állt a betyárokhoz, mint a városi. Pártolta őket, felnézett rájuk (olykor a földesúri s az idegen elnyomás megfélemezőit látta bennük), teljesítette „kéreseiket”, ugyanakkor félt is tőlük, hiszen megszokott rendjét alkalmasint veszélybe, bajba sodorhatták. A távolabbi városiak már kevésbé kedvelték a betyárokat, inkább felforgatóknak, zűrös, erőszakos elemeknek tekintették őket, akiktől nem ártana megszabadulni. A betyárok mindig vigyáztak a „jó hírukra”, s egyáltalán nem igaz, hogy nem törődtek a társadalom róluk alkotott képével, értékítéletével. Gyakran kikémlték a lakosság véleményét, s olykor igyekeztek az elvárásokhoz idomulni. Akik megsértették a betyártörvényeket, s antihumánus cselekedeteikkel szégyent hoztak társaikra, azokat rövid úton elintézték, vagy kizárták maguk közül. Az ilyen szerencsétlenekből lettek a megvetett kapcabetyárok, akiknek ezután vajmi kevés mozgási lehetősége maradt. A hatalom kezdettől bűnözőket, üldözendő és likvidálandó haramiákat látott a betyárságban. El is követtek mindent ennek érdekében. Új rendvédelmi szervezet hoztak létre, a „fogdmegek” számát pedig jelentősen földuzzasztották, de sokáig eredménytelenül „kerülgették a forró kását”. Ha mégis elkaptak egy-egy legényt, roppant kegyetlenül bántak vele, mintegy példát statuálva a többieknek is.

Persze a betyárok sem tétlenkedtek ezalatt, mert jó néhány karhatalmistát, zsandárt küldtek át az örök vadászmezőkre. Itt említeném meg a Galíciából hazavezényelt, szabadkőműves **Ráday Gedeont**, aki jól felkészült, kíméletlen kozák lovasaival rettenetes pusztítást végzett a dél-alföldi betyárok közt. Az ő gyalázatos terrorjának „köszönhető”, hogy a 19. század végére a legaktívabb, legszervezettebb Szeged környéki (csongrádi) betyárok szétverése befejeződött.

folytatódik majd

Eötvös Károly

Utazás a balaton körül

Salamon Ferenc

Az indulás – Béla király Névtelenje – Miként kell megírni a nemzet történetét – Mikor Salamon Ferenc követjelölt volt – A bujdosó Salamon – Mikor szép a bölényborjú? – A siketnéma beszél – Meglátjuk a Balatont

Július 4-én reggeli 6 órára rendeztem az összejövetelt a Déli vasút budai állomásához. Megjelent valamennyi. Csak Zeyk Ferenc maradt el, akinek a honvédtisztviselői akadtak el nem halasztható dolga. És csak Szász Károly maradt el, akinek meghalt valami kedves ismerőse, s a család őt kérte meg, hogy a holtat mint lelkész ő temesse el.

Eljött még Nagy Miklós is. Életében akkor hagyta el először egy hétre a Vasárnapi Újságot. Bántotta is a lelkiismeret mindaddig, amíg a Balatont meg nem látta. Száz irkafirkát vett elő zsebjéből, s nézte, hogy mit feledett el. S írta írónnal vissza keszkesza leveleit s rettentő utasításait, s adta föl a vasúti postán Tétényben, Martonvásáron, Fehérvárott, Lepsényben.

Eljött még Gyulai Pál úr is. A Déli vasút indóházának csöndes csarnokait még sohase verte föl a társalgás zaja annyira, mint amikor oda Gyulai Pál úr belépett, s ott meglátta Szilágyi Sándort és Salamon Ferencet. És a többi.

Kirobogott a vonat a szin alól. Ennyi erdélyi ember Bethlen Gábor óta be nem tette a lábát egy csoportban Dunántúlra. Annak pedig elmúlt már 256 esztendeje.

Öten voltunk.

Kényelmesen elfértünk az első osztályú szakasz hat ülésén.

Szilágyi Sándor ritkán ült le, Gyulai Pál úr sohase ült le, Nagy Miklós pedig mindig az ablaknál állt vidéket látni. A csöndes öregek mi voltunk ketten: Salamon Ferenc meg én.

De Salamon Ferenc csak addig volt szóval, míg a Vértes hegységre nem került a szó. A vasútról meglátni ennek nyugati sarkát ott Csókakő és Mór táján. Itt választja el egy keskeny völgy a Bakonytól.

Salamonnak a Vértesről eszébe jutott Béla király Névtelen Jegyzője, s arról eszébe jutott a honfoglalás. Salamon akkor már történetíró volt. A török hódoltság történetét és természetét, az első Zrínyieket s a Pragmatica Sanctio történetét akkor már megírta, s írt már akkor egy csomó történeti kisebb értekezést. Nemzetünk hőskorába még egy oldalról se kapott bele, noha a legrégebbi forrásokat már jól ismerte.

A Névtelen Jegyzőről nem volt akkor nagyon jó véleménye. Sokat is vitatkozott emiatt Szabó Károllyal magántársalgásban. De akkor velem is kemény vitába keveredett.

A Névtelen azt mondja a Vértesről, hogy: „nagy erdő az, melyet a németeknek ott elhányt vértjei után most Vértősnek neveznek”. Salamon ezt ostoba szójátéknak, Horváth István-féle történetkoholásnak tekintette.

Ebben nem vitatkoztam vele. De abban igen, hogy a Névtelen Jegyző hol született vagy hol nevelkedett.

Félig komolyan, félig tréfásan azt mondtam, hogy a híres Névtelen is ott született vagy ott nevelkedett, hol én, mert „kenyér” helyett ő is „könyér” szót, a középső „e” betű helyett ő is „ö” betűt használ. Bizonyítja ezt a „Vertus” szó, melyet a latin betűk hiánya miatt Vertősnek kell olvasni. Ha Vértesnek nevezte volna: ezt le tudta volna írni latin betűkkel is változatlanul. Minthogy pedig „ö” betűvel csak Somogyban, csak a Mezőföldön és csak Kőrös, Kecskemét, Szeged táján beszélnek, tehát a nagy Névtelen e három vidék egyikén nevelkedett. Talán éppen az én falumban, Mezőszentgyörgyön.

Akárhol nevelkedett: én többre becsültem, mint akkor Salamon Ferenc.

Ő azt mondta, ha az elmúlt időkről egyáltalán nincs krónika: ez nem olyan baj, mintha hamis krónika van. Én azt mondtam, a valódi ítélő tehetség se az igaz, se a hamis krónikát se el nem veti, se el nem fogadja feltétlenül.

E szavakkal vetett véget a vitának:

– Már ahhoz igazán kedvem volna, barátom, hogy a honfoglalás történetét megírjam. Nem is nyugszom addig, míg meg nem birkózom vele.

Nem is nyugodott addig, de azért mégse birkózott meg vele. Nemsokára belekapott a főváros történetének megírásába, s abba bele is halt. Hanem azért maradt a honfoglalásról két becses műve. Az egyik arról szól: mikor foglalta el Árpád végképp a mi szép országunkat.

A másik arról szól: minő volt Árpád seregének szervezete, katonai képzettsége, felszerelése és hadakozó képessége.

Gyönyörű tárgy. Méltó olyan elméhez, aminő az övé volt. Méltó a világ legnagyobb elméjéhez.

Ötvenéves volt akkor Salamon Ferenc. Hatalmas elme, mely a dolgok és tünemények titkainak mélységéig volt képes lemerülni. Nagy kincsekkel gazdagította nemzetünk történelmi öntudatát. De későn jutott eszébe, hogy történetíró legyen. Abból az ezer tudományból, melyet a történetírónak tudnia kell, ő már sokat nem tanulhatott meg tökéletesen, sokat pedig nem tanulhatott meg eléggé.

De azért nem áll mögötte egyik történetírónak se. Se azoknak, akik előtte, se azoknak, akik vele és utána éltek és dolgoztak. Elméjének csodálatos ereje tán valamennyinek följe emeli.

A tudomány és cselekvés minden ágában több a nagy bűvár, a remek író, a nagy ember, mint a történetírás terén. Mert a történetírónak a nemzetet s a nemzeti életnek korszakait híven s költői ihlettel kell kora elé állítania.

Mi az: híven? Mi az: költői ihlettel?

A nemzet hadakozik, kormányoz, törvényeket alkot, vallásos életet él, vagyont gyűjt, művelődik s büszke önmagára.

Tehát van neki hadvezére, államférfia, törvényhozója, egyháza, tudománya, költészete és vagyona, s mindezen felül van faji jelleme. Ahogy él, ahogy szeret, ahogy imádja az istent és az asszonyt és a becsületet, ahogy az erényt és a bűnt gyakorolja, ahogy fél valamitől, s ahogy a világ első nemzetének érzi magát.

De hát ki az a történetírók közül, aki elsőrangú hadvezér, államférfi, törvényhozó, hitvalló, bölcs és költő tudott lenni? Vagy akinek módjában állott mindezek működését közvetlen közelből látni, megfigyelni s megbírálni?

Aki nem igazgatott községet vagy vármegyét, s nem kormányozta az országot: miként értheti az meg Szent István, Szent László és Könyves Kálmán korát, alkotásait, erkölcsét és törvényeit?

Aki nem ismeri utolsó gombig és zsinórig a mai huszárt: miként ismerhetné az Árpád hadseregét?

S aki azt nem érzi minden csöpp vérében, amit a költő Zrínyi érzett és hirdetett, hogy sohase volt nemzet a világon, mely a magyarnál derekabb lett volna: miként lehetne az a magyar nemzet történetírója?

Ez már a költői ihlet kérdése. Ha nem fönséges hősköltemény a megírott történet: nem méltó az akkor a magyar nemzethez. Nagy történetírói voltak a hellén népnek, de egy se érte el, egy se közelítette meg Homért. Ő a hellén fajnak egyetlen igaz történetírója.

Ismerem én azt az ezer ellenvetést és kifogást, mely úgy zúg felfogásom ellen, mint a darázsraj. De nem törődöm vele. Mert nem igaz egy se.

Nemzeti történetírónk még nem született meg. Még Salamon Ferencben se. De ő legalább érezte, milyennek kell annak lenni.

Nyelve nem volt zengő. Nem volt simán hullámzó. Macaulayt és Tocqueville-t meg se közelítette. De nem járt közel a római történetírás remekeihez se. Gondolatai tiszták, mélyek, egészek, de azok alakjai nem dallamosak: sohase látszik meg a költő keze azon az alakon, melyben gondolatát élénk állítja.

De olyan elme, mint az övé, idáig el se juthatott. Ő feldolgozásra semmiféle anyagot készen el nem fogadott. Minden anyagot megvizsgált előbb, hogy valódi-e az? S amellett és amiatt még gyűjtő és bűvár törekedett lenni. Gondolkozása és tanulmánya csaknem egészen bírálattá és elemzéssé alakult át. S valósággal fiatal korának legtöbb irodalmi munkája is bírálatból áll.

Aki mindig bírál és csupán csak bírál: az nem kellemes lélek. De Salamon lelke csupa báj és kedvesség volt nagy elméje dacára is. Akkor volt benne a gyöngédség, gyermekkedély, emberszeretet és magyarság.

Alacsony, zömök termet, előrehajtott fejjel. Menése tétovázó, keze mozdulatai nehézkesek, ügyetlenek. Arcbőre cserszínű és sötétbarna, szemei aprók, villogók, sötétek. Szeme fehére nem látszott a pillák miatt, de szemei örökké mosolyogtak, még akkor is, ha haragra gerjedt. Tatárjellege volt az egész arcnak, s aki találkozott s futólag beszélt vele: nagyon megtisztelte volna azzal, ha benne egy falusi kálvinista tanítót ismer föl. Egyébként egy jóképű miskolci csizmadia alakja állt benne előttünk.

Pedig a történet nehéz kérdéseinek földerítésében a nagy gondolkozók közé tartozott, s büszkén vallaná magáénak a világ minden nagy nemzete.

Elmondom gondolkozásának egy icipici történetét.

A csucsai ütközetben súlyos sebet kapott. Ezzel befejezte honvédeletét, függetlenségi harcunkban viselt dicső, de névtelen szerepét. Talán eljutott a káplárságig, talán a hadnagyságig, talán addig se. Sohase kérkedett honvéd dolgaival. Mikor Tordán, kedves városában fölléptették képviselőjelöltnek: ellene föllépett Tisza László. És győzött is, minthogy Tisza Lászlóról elbeszéltek kortesei, minő vitéz honvéd volt, minő hősiezen harcolt, s mennyi sebet kapott Mórnál. Harminc év előtt ilyen érvnek győzni kellett Tordán. Hiába ismerték, hiába szerették Salamon: Tisza László győzött, mert ő vitéz honvéd volt. Boldog idő, nemes férfiak, dicső nemzedék, mely bizalmát tünődés nélkül ruházta a vitéz honvédre.

Választás után búsan beszélgetnek barátai Salamonnal a bukásról.

- Hej, barátom, ha te honvéd lettél volna csak egy napig is !
- Hiszen voltam én fél esztendeig.
- Ne beszélj, no! Voltál-e csatában?
- A Mezőségtől Csucsáig valamennyiben.
- Ne te ne! De csak már sebet kaptál volna!
- Hát hiszen Csucsánál ágyúkerék törte össze a lábamat, mikor elvettük a némettől.

Barátai úgy rohantak neki, mint az oroszok.

- Hogy nem tudtad te ezt nekünk előbb megmondani? Hiszen akkor ebben is eléred te Tisza Lászlót!

Salamon elnevette magát. Hogy ő úgy megtréfálhatta barátait, szülőföldén való gyermekpajtásait! Akiknek még akkor sem mondta el honvédérdemeit, amikor képviselőisége függött attól. Amikor barátai csak azzal győzhettek volna.

Kolozsvárott állott be honvédek. Súlyos sebének hosszú gyógyulását is ott várta be. Tordai barátai mind honvédek voltak szintén, ki erre, ki amarra. Hogy tudhatták volna azok Salamon honvédérdemeit?

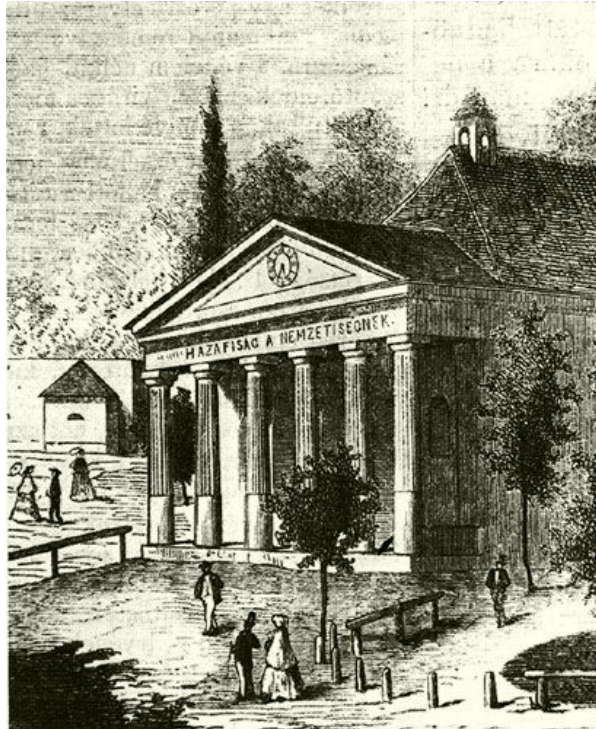
A harc végén nem volt kenyere, s nem volt fejét hova nyugodtan lehajtani. Fölkerekedett, hogy el-kiszáll majd Magyarországra, túl a Királyhágón.

Négy forint a zsebben, egy pár váltó fehérenmű az izákban, félig viselt tisztos fekete ruha a testen, egy melegebb kabát, amolyan félig felöltő, félig köpenyeg a vállon: így indult útnak Salamon Ferenc, hogy hódítson, foglaljon, éljen, jövőt biztosítson magának.

Szerencsésen elért Nagyváradig, s mire odaért: szerencsésen elfogyott a pénze.

Ennek is volt egy kis oka.

A Királyhágón a csucsai magaslatra gyalogszerrel bandukolt föl. A történetíró ösztöne támadt fel benne. Igazán meg akarta nézni a csucsai ütközet színhelyét. At akarta tekinteni a „tereviszonyokat”.

A balatonfüredi színház

Itt állott a központ, erre-amarra a balszárny és a jobbszárny. Föntebb a főhadiszállás, ahol a csata alatt ittasan szunyókált a hadvezér, úgyhogy Dobay őrnagynak kellett átvenni a honvédsereg vezérletét.

A jobbszárny egy csapatja, kétszáz vörössapkás fönt a Sebes-Körös bal parti magaslatán. Hatezer oláht ver szét, aki oldalt és hátba szeretné támadni a magyar sereget. Lent a befagyott Körös medrén egypár század vasasnémet robog előre, míg vezénylő főtisztjét két honvéd szuronyheggyel le nem veszi a lóról.

Szemközt a német sereg központja kétszeres erővel. Itt egy üteg, ott egy üteg. Körös-körül hó, zúzmara, csikorgó hideg. A kéz odafagy puskacsőhöz, kardmarkolathoz. Magyarország történetírója megáll, s édes és keserű érzéssel keresi azt a helyet, ahol rohamra ment, ahol az ellenség ágyúját elfoglalta, s ahol piros vére kihullott a hóra.

Megáll, körülnéz, apró fekete szeme messze-messze révedez az erdőkön és bérceken át. Lelke visszazáll a Rákócziak, Bethlenek és Hunyadiak korába.

Pákh Albert mindig azt mondta: Salamonnak bivalyborjúhoz hasonlít az arca. Nem volt igaza Pákh Albertnek. Én is jól megfigyeltem. Inkább hasonlított a bölényborjúéhoz, de nem az újvilági, hanem az óvilági bölényéhez, amelynek utolsó sarja 1808-ban halt ki Erdélyben. Nem az a hátraálló homlok és hideg, merev szem, mint a bivalynál, hanem az, a busa homlok, széles arc, csillogó szem, mint a bölénynél.

Akár bivaly, akár bölény: csúnya arc férfinak. Haj, de fenséges szépségű arc az, mikor a magyar ifjú lelke tele van hazája dicsőségével és fájalmával, s amikor megáll ott a csatatéren, s elnéz vissza kis hazája bérceire, s elnéz előre a Tisza-Duna síkjaira, s honfiérzetének rózsás ködén át dicsőnek látja a múltat s nagynak és boldognak a magyarok jövődjét! Csak istennek arca lehet olyan szép, mint akkor az ifjú bujdosó.

Nem önmagára gondol. Pedig zsebje üres, lába fáradt, nem tudja: mit eszik s hova hajtja le fejét holnapután. Mégse magára gondol, hanem arra, hogy ha már az oláht, a szászot, a horvátot, a rácot, az osztrákot és az oroszot legyőzhették volna, s most fénylő lobogóval vonulnának büszke csapataink az ország fővárosába diadalmi hálát adni a magyarok istenének!

– Hó! Megállj! Ki vagy? Hol a passzus?

Zsandárok jönnek, eléje állanak, s kemény hangon kérik tőle az igazságot.

Odaadja, s odaad még egy forintot is.

– Azt láttam ki a szemükből, hogy valami csavargónak néznek.

Így fogyott el utolsó krajcárja is, mire Nagyváradra ért.

Ott Lukács Györggyel találkozott. Úgy emlékszem, őt említé. Annál volt és pihent pár napig.

Ott értesült arról, hogy özvegy zsidó asszony ott a Körös partján nevelőt keres fia mellé, s ígér szállást, mosást, ételmezést, fűtést, világítást s havi tíz forint fizetést. Özvegy Jakabnének hívták a jóasszonyt.

Salamon Ferenc itt maradt, s elfogadta ezt a fényes állást. Bujdosó honvédnek fényes volt ez. Pestig jó lesz egyik pihenőnek.

Két fiú volt a háznál.

Az egyik ép, egészséges. Ez volt az idősebb, talán nyolc-tíz éves. E mellé kellett a tanító és nevelő. Orvosnak szánták, azzá is lett, ma is él.

A másik pár évvel fiatalabb. Ez siketnéma volt, istennek nyomorékja. Ezt nem szánták semminek.

E siketnéma kedvéért mesélem el ezt az egész történetet, hogy tanúságot tegyek Salamon Ferenc elméjéről s emberszeretetéről.

A tíz forint havi fizetésért tanította az idősebb fiút. Gondosan, lelkiismeretesen, a kötelesség egész érzetével. De maradt még ideje elég. S eszébe jutott, hátha azt a szegény kis siketnémát megtanítaná ő beszélni. Hisz a siketnéma nem sokkal különb lény az eleven bodzafánál, hátha lehetne belőle okos állatot, beszélő embert alakítani?

A siketnémát ötven év előtt is tanították már arra, hogy a gondolatot lehessen vele közölni, s hogy ő is közölhesse mással. A kézfej öt ujjának változata képezte a huszonöt-harminc betűt. A betűkből szavak s a szavakból beszéd és társalgás. De arra, hogy a siketnéma hangos beszédre legyen képes, még nem gondoltak. Lehetetlennek tartották. Salamon Ferenc tűnődött: miért volna ez lehetetlen? Gégéje, hangizma, nyelve, szája, ajkai a siketnémának is olyanok, mint a beszélőnek. Tüdeje is rendesen fűjtat. Csak ki kell a módját a beszédnek találni.

Ő kitalálta.

A szegény fiú elé tartott egy botot. Úgy tartotta eléje, mintha mondta volna neki: ide nézz, fiam, ez bot. Akkor ujjával saját ajkára mutatott, s kimondta a szót: „bot”.

Mikor az ember e szót kiejti: két ajkát erősen összeszorítja, s aztán a levegő kirobbantása közben nagy hirtelen kinyitja, de úgy, hogy a két ajk közepén támadjon a nyílás, melyen a levegő kirohan.

Az élesen figyelő gyermek nézte az ajkak mozdulatát. S megkísérelte utánozni. Tíz, húsz kísérlet után eltalálta. S mikor eltalálta: Salamon elismeréssel helyeselte, s a fiú vállát megveregette, fejét simogatta.

A „bot” után jött a „fa”, azután a „mama”, azután a „macska”, „kutya”, „szem”, „ágy”, „nyelv” s így tovább. Az első hónapban 14 szónak kiejtésére tanította meg.

Összesen ötszáz szóra törekedett megtanítani. Sikerült. A szavak a legközelebbi környezetre vonatkozó közhasználatú szavak voltak. Minek is több? Miller Miksa szerint a hegyi angol parasztnak, aki falujából sohase lép ki, háromszáz szava van. Egy szegény siketnémának untig elég ennyi is.

A fiúból betűszedő lett, s talán ma is él. De az egész Jakab családban, de az egész Nagyváradon senki se tudja, minő híres és nagy ember lett abból a szegény bujdosóból, aki azokat a zsidó gyerekeket oly nagy szeretettel tanította.

De másutt se tudják Salamon Ferenc találmányát.

Ma már száz intézet van a világon, ahol a siketnémákat így tanítják. De a tanítás története Salamon nevét nem ismeri.

Hanem mikor otthagya a nevelő állomást, az asszony húsz forint különjutalmat adott neki elismerésül. Ezzel jött Pestre, és ezzel ment még Nagykőrösre is tanárnak, hol nyilvános életének második és igen kedves állomása volt.

Elhagytuk Székesfehérvárt, tovább zakatolt velünk a vasút, elhagytuk az én falumat, Mezőszentgyörgyöt, s gőzkocsink felcsavarodott velünk a Balaton-part aligai magaslatára.

Érdekes a Balatonnak itt a partja. E partot egyes részei szerint más meg más név alatt ismeri a vidék.

E nevek is furcsák. Gamásza, Világos, Aliga, Akarattya, Csittény, Kenese, Máma. Mindegyik a partnak egyik érdekes részét jelenti. Régi nevek, régi szavak. Úgy tetszik, mintha Árpád magyarjai már itt találták volna. Legrégibb magyar okirat a tihanyi apátság alapító levele. A korábbi keletűek vagy másolatok, vagy hamisítványok. Ez igazi. S e szavak közül egy-kettő már ebben a levélben is előfordul.

Amikor a vasút már fönt robog a parton egy mély bevágásban: egy helyütt a világosi földszakadéknál egy pillanatra elénk bukkan a Balaton. Nagy Miklós rögtön odaállt az ablakhoz, s szemeit kimeresztve bámulta a víz tükrét. De csak egy pillanatig. Újra bevágás jött, és csak pár perc múlva szűnt meg az akadály. Attól kezdve Nagy Miklósnak nem lehetett többé szavát venni. Elfelejtette Erdélyt. Elfelejtette a pojnikalmát és a tordai pogácsát. Elfelejtette a Vasárnapi Újságot. Csak bámulta a vizet.

Gyulai Pál úrra nem tett nagy hatást. Vagy ha tett is: el nem ismerte volna a világot. Merthogy ő elismerjen valamit, ami hiányzik az Akadémia kiadásai közül, „olyan nincs”.

Salamon Ferenc is némán gyönyörködött, de annál többet kérdezősködött Szilágyi Sándor.

Szilágyi azt kérdezte: hajókáznak-e a parti lakosok?

- Azok bizony nem hajókáznak.
- De hát hogyan érintkeznek egymással?
- Nyáron sehogy, télen a jégen át.
- Fürödnek-e?
- Azt ugyan nem cselekszik.
- De hát mire használják ezt a nagy vizet?

Salamon felelt meg helyettem.

- Ez bizony, Sándor, se ló, se számár, hogy terhet rakjanak rá.

Várjatok csak, erdélyiek, majd másképp beszéltek ti a Balatonról két nap múlva!

A vaskocsi fent robog a magasban. A part 60-70 méter magas, s oly meredek, mint a fal. Oldala tele a parti fecskék és varjak lyukaival, ahol fészkelnek.

Lent a vízszélen selyem szőnyeg és sima fővény, melyen messze-messze be lehet menni a tiszta vízbe anélkül, hogy elnyelné az embert. Közben-közben keskeny sávokként zúgó nádasok. Azontúl a nagy víz tükre, a túlsó parton ködbe és távolba enyésző hegyek.

Ezer és ezer vízi madár a nádason belül. Tarka libuc, fehér sirály, szürke vadlúd csapatokban. Itt-ott egy-egy gém áll őrt mereven, mozdulatlanul feltartott fejjel. Minő kedves zaj volna a madarak csevegése, ha nem zúgna-zörögne úgy a gőzkocsi!

Százszínű pompájában játszik Nagy Miklóssal a vízszín tükre. Ezüstfehér, halaványkék, haragoszöld, égszín, barna-kék óriási foltonként és vonalanként váltakozva. Itt állandó, amott változó, itt eltűnik, amott felbukkan egy-egy színárnyalat. Nagy Miklós nem érti. Mert ő csak a vizet nézi, s az eget nem nézi. Pedig az ég s a Balaton vize együtt sír és együtt nevet, együtt derül és együtt borul, együtt mosolyog, együtt haragszik. Mint a hű szeretők és igaz hitvesek. Ha az egyiknek nézel a szemébe: tudod már, mi van a másikban is.

A tihanyi templom tornya s az akarattyai nagy szilfa farkasszemet néznek egymással. Melyik vénebb, melyik magasabb, melyik fenségesebb? Emberkéz építé az egyiket, istenkéz a másikat.

Erdélyi barátaim figyelmét oda irányoztam a nagy szilfára.

- Oda nézzetek!

<http://mek.oszk.hu>

ÜZENET ERDÉLYÉRT

Ti egykori magyar honfitársak!
Áldjátok nemzetünk, s egyetlen hazánkat.
Hisz ti is magyarok vagytok
Szívetekben még most is e nemzet ragyog.

Magyarország még most is a tiétek
Itt van országunk szíve, vigyétek!
Vidd csak! Vidd át Erdélyországba!
A mi magyarjainkhoz egykori hazánkba.

Hisz magyaroké e szent föld: Erdély.
Mindig volt erre biztató, múlatlan remény.
Ne féljete! Tiétek még a magyar hon!
Ha kell, Erdély és a magyar föld
Örökre egybe olvadjon!

Erdély! Teérted folyt a magyar vér
S küzdtek elődeink e drága honért.
Ne vegye el tőlünk e földet senki!
Ki akar velünk ilyen kegyetlenséget tenni?

Itt Erdélyben magyar dalt hallok.
S hallom csobogni a magyar patakot.
Mi magyarok még érezzük a magyar föld szagát.
S halljuk még Isten biztató,áldó szavát.
E két föld között, ha van is határ.
-Ne feledd hű magyar honfitárs-
Visszavár még téged Kolozsvár!

2005.július. 15. Fenyvesi Lilla

VALLOMÁS ERDÉLYHEZ .Csósz József verse.

<http://www.youtube.com/watch?v=e9CEeiHVRwA>

Rabindranath Tagore:

Áldozati énekek

29.

**Ó, kit földi énem körülzár, siránkozik ebben a börtönben.
Szorgosan egyre csak építgetem körötte ezt a falat, s ahogy
napról napra feljebb emelkedik az ég, sötét árnyékában egyre
jobban veszttem szemem elől igazi lényemet.**

**Büszke vagyok erre a szép nagy falra, betapasztgatom porral
és homokkal, hogy valahogy egy kis rés ne maradjon - s mind e
gondos buzgalmam fejében csak igazi lényemet veszttem szem
elől.**

Radnóti Miklós ismeretlen verse

Radnóti az 1934-ben, a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának kiadásában megjelent, *Kafka Margit művészi fejlődése* című doktori disszertációjának jelen példányába írta ezt a verset. *Bíró-Balogh Tamás írása.*

Radnóti Miklós dedikációinak gyűjteménye 414 tételt regisztrál, igaz, ebben „ismeretlen szövegű”, elveszett vagy lappangó kötetekbe írt ajánlások is szerepelnek. A gyűjtés azóta is tart,

jelen pillanatban fenti sorozaton túl újabb ötvenkilenc dedikációt sikerült felderíteni, ezek feldolgozása és közreadása folyamatban van.

Nemrég Nagy Péter budapesti gyűjtő jóvoltából egy igazi kuriózum került elő: Radnóti az egyik kötetébe verses ajánlást írt. Azonban nem egy korábbi versének részletét, hanem egy új, négysoros kis verset. A most felbukkant dedikáció így egyben Radnóti egy eddig ismeretlen versének előkerülését is jelenti.

Radnóti az 1934-ben, a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának kiadásában megjelent, *Kafka Margit művészi fejlődése* című doktori disszertációjának jelen példányába ezt írta:

Drága Tininek

Szerelem lelkemnek virága

tán csak képzelet lehet

lélek s szerelem világa

még is lelketlen velem.

Radnóti Miklós

Budapest, 1937.

A dedikáció jól felfejthető. Címzettjét ismeri a Radnóti-kutatás: Tini, azaz Klementine Tschiedel (1910–2003) Radnóti ifjúkori szerelme volt, a költő reichenbergi tanulóéve alatt, 1927–28-ban. A keltezés is pontosítható: Ferencz Győző monográfiájából tudni, hogy a kapcsolatot egy évtized távolából Tini élesztette fel: 1936-ban levelet írt Radnótinak, de mivel választ nem kapott, egy évvel később küldönccel nyomoztatta ki régi szerelmének. Radnóti akkor már nős volt, de Tini ezt nem tudhatta. A nő második próbálkozásra már sikerrel járt, és kétszer találkoztak is: 1937. október 17-én és az azt követő napon; az első alkalommal még Gyarmati Fanni társaságában hármásban, 18-án azonban már négyszemközt. Vélhetően ez utóbbi alkalommal írta Tini könyvébe Radnóti a strófát, melyről itt és most megjegyezni csak annyit kell, hogy bár a témája a szerelem, de *nem* szerelmes vers; részletes ismertetését és elemzését Ferencz Győző fogja megírni.

Az ajánlás Radnóti dedikációinak szempontjából mégis felvet pár kérdést. Radnóti ugyanis *minden* dedikációját könyveinek előzéklapjára írta, most viszont a kézzel írt sorok a költő gyakorlatától elütő módon a címlapon szerepelnek. Jelenleg nincs rá magyarázat, ez esetben miért járt el másként. Nem tudni, hogy Radnóti miért éppen disszertációjának egy példányába írta – a magyarul amúgy nem tudó Tininek – a verses ajánlást, s miért nem egy rá mindenképp jellemzőbb verseskötetbe, és az is kérdés, hogy esetleg adott-e más könyvből a régi, de rég nem látott ismerősnek. A szóban forgó példány története szintén ismeretlen: hogy miképpen jutott vissza Magyarországra, nem tudjuk.

Egy azonban biztos: Radnóti ajánlásainak sorában kitüntetett helye van. A dedikáló Radnóti ritkán tért el a konvenciók önként vállalt alkalmazásától: legtöbbször gesztus értékű „sablonzöveget” írt könyveibe, melyet olykor bővített, de legtöbbször inkább a minimális eszközkészletet használta. Jellemző, hogy az idő haladásával elhagyta a keltezését is. Eddig ismert dedikációi közt mindössze három van, amikor formailag jelentősen eltér saját szokásaitól. Az 1929-ben megjelent *Jóság* antológia két ajánlása ilyen: az egyik a menyasszonyának írt, és éppen a Tini-szerelem miatt bocsánatot kérő vallomások, a másik pedig a költőtárs Vajda Jánosnak (1907–1944) írt „versparódiás”; a harmadik az *Orpheus nyomában* (1943) műfordítás-gyűjtemény Ortutay Gyulának adott példánya, amelynek dedikációjába Radnóti bemásolta a *Páris* című versét. (Az ajánlások megtalálhatók: *Radnóti Miklós dedikációi*: 1., 2. és 315. sz.)

Fenti verses ajánlás azonban eredeti, új vers, s így dedikációk között valóban az első ilyen jellegű. Az életmű „kétszeresen” gazdagodik vele.

Felhasznált irodalom: Bíró-Balogh Tamás: *Radnóti Miklós dedikáció*. In: *Irodalom- és művészettörténeti tanulmányok 5.* Szerk.: Lengyel András. Szeged, 2010. 38–116. – Bíró-Balogh Tamás: *Radnóti Miklós első dedikációi*. Jelenkor, 2009. nov. 1227–1233. – Ferencz Győző: *Radnóti Miklós élete és költészete*. Bp., 2005. 106–123. – Virághné T. Szonja: *Radnóti Miklós egy éve Liberecben*. Irodalmi Szemle, 1972. jan. 56–61. és bővítve uő.: Egriné T. Szonja: *Radnóti Miklós egy éve Liberecben*. Forrás, 2011. szept. 41–52.

A képek forrása: a dedikáció fotómásolata tulajdonomban – Radnóti tanulókorában: In: *Radnóti Miklós. 1909–1944.* Szerk.: Baróti Dezső. Bp. 1959. 59. – Tini portréja: Uo.: 61. – Radnóti a dedikáció írásakor: Uo.: 135.

librarius.hu

Fodor György

Ötvenfóbia

VI. Irodalmi Humorfesztivál

Gyulai Várszínház, Várszínpad

Kortárs magyar írók a színpadon

2013. július 16. 20.30

Az 50-es szám bővületében és kísértésében telt a VI., a kortárs magyar irodalmi elit 11 tagját felvonultató humorfesztivál. Köszönhető ez a Gyulai Várszínház félszázados jubileumának. Ennek megfelelően **Tarján Tamás**, az est veterán házigazdája, átkötő szövegeiben is alkalmazta **Elek Tibornak**, az est szerkesztőjének házi feladatára reflektáló megoldásait, amelyek lényege az volt, hogy mindenképpen hangozzék el az *ötven* szó az írásokban. Legalább 5x50 ember tapsolt az érkező, konferáló irodalomtörténésznek, aki bevallása szerint kerülő úton jött be, hogy mindenkinek legyen ideje helyet foglalni (és valóban, ismét telt házra néztem hátra). Rögvest tanúbizonyságát tette felsőfokú irodalmi korrespondencia-készségének, amikor a magyar humor hagyományrendszerét elemezve bemutatta a hallgatóságnak, hogy az miből táplálkozik: a pesti vice, Örkény, Karinthy, a *Csárdáskirálynő*, Kabos Gyula és a *Hyppolit* című film születésnapjára köszöntőjének tanulsága (az 50 év ismét elhangzik) léptek az asszociációs mezőbe, majd az is eszébe jutott, hogy jómaga 39 éve járt először Gyulán, a színházban, *A nagyszerű halál* előadásának alkalmával. Miután megjegyezte, hogy a színpadra beülők átlagéletkora is alatta marad a bűvös 50-es számnak, felkonferálta a vendégeket, és Szabó Dánielt szólította a zongorához.

Szabó Dániel játéka (aki mellesleg bölcsész diplomával is rendelkezik, így értő megfigyelő volt a zongoraszólók szünetében) az első szekciót bevezetendően improvizatív, magas hangokból építkezett, az intró felpörgetése után fokozatosan elmélyült, mintegy előre érzékeltetve a humor két arcát, amely a groteszkhez vezet.

Tarján Tamás megelőlegezve a humor szóteremtő képességét a hagyományos és közkedvelt *stand up comedy* helyett az estére a *stand up literary*, vagy az előadók döntésétől függően a *sit down literary* kifejezéseket használta. Ezzel indította útjára Egressy Zoltánt.

Egressy Zoltán író, költő, műfordító, de elsősorban kiváló drámaíró. A fesztiválra a *Ravatal Rádió* című írását hozta el, amelyet a 66,6 MHz-en lehet meghal(1)gatni, mielőtt a többiek írásával együtt meg nem jelenik a *Bárka 5(0)*. idei számában. Alkotása egy rádióműsor-paródia, amelyben a játék a halállal egy szerelemre szakosodott patológus-nyomozó tollából olvasható. Rögtön eszembe jutott a mű képi világa, amelyre csak a Lordi *Would You love a Monsterman* című számával tudok utalni (<http://www.youtube.com/watch?v=uUpuCBTrbKo>). Megelevenedett előttünk egy NCIS-szerű elemzés a boncteremben fekvő 5 hullá halálának körülményeit illetően (szerelmi négyszög + maga a főhős). Közben rengeteg halál-allúzió szólalt meg: adástemetés, élő orosz rulett, öngyilkossági tanácsadás (az első ingyenes), archív temetésközvetítés és egyéb nyelvi játékok, a rádióban halhatatlan rock&roll aláfestő zenével. Zseniális asszociációs hullám. Az elköszönés stílszerű: Viszont halásra!

Tarján átvezető képzettársításában második körben az idén 4x50, azaz 200 éve született Rózsa Sándor figurája elevenedik meg. A fáma szerint a betyár éppen annak a Ráday utcai háznak a pincéjében raboskodott, ahol Tarján és Závada Pál barátként élnek mindennapjaikat, olykor témát merítve a falakból. A következő fellépő is egy „betyár hölgy”.

Szabó T. Anna – kolozsvári születésű költő, műfordító – saját bevallása szerint ugyan nem tud csujogatni, de előadása mégis dinamikus egyéniségre engedett következtetni, és el-elhangzott egy ihaj-csuhaj! Ennek oka, hogy az alkoholfogyasztásról született az első költeménye, amelyet mikrofonnál állva adott elő. Kínrímekbe fojtotta bánatát az, aki vodkát, whiskyt, pezsgőt, sert, Bacardit, abszintot, tequilát, vörösbort ivott. Második rímhányó hulláma Romhányira hajazott, valójában azonban Nemes Nagy Ágnes gyermekkori (talán első igazi) versének átírata, amely így szólt: „A büszke tehén a réten csak állt, csak állt”. Amikor a vonaton utazott Gyula felé, kiderült, hogy van az állatokban humorforrás: a tehén, róka, vérfarkas, nyúl, rája, viza, macska, eb alkalmasak arra, hogy róluk infantilisnek tűnő gyerekvers-átiratok szülessenek. Az 50-es számot a költő Weöres Sándor emlékének szentelte, hiszen ő 2x50 éve született. Meglepetésre felolvasását egy olyan blokkal zárja, amelyben mindenkiről írt egy-két vég/kínrímet. „Aztán jön a Végh, és a viccből elég”.

Tarján már ezen a ponton figyelmeztette a közönséget, hogy az est folyamán verbális nyersülésre, durvulásra lehet számítani, mert ez a kortárs humor sajátja.

Nagy Koppány Zsolt Marosvásárhelyről származó író, fordító, angoltanár a kortárs hivatali gépezet komoly kritikáját adta. *Feljegyzések a hivatalból* című regénytervezetének részleteit hallhattuk, amelyet a közigazgatásban, semmittevésben eltöltött évek alatt sikerült megalkotni szigorúan munkaidőben. Semmiképpen sem a kafei hivatalra kell gondolni, hanem a magyarországi „sóhivatalokra”, ahol só- vagy shownepperek dolgoznak, a bürokrácia nátriumklorid-malmaira, amelyek akár egy főnök-beosztott, állam-egyén viszonyában konstruálódnak és örölnek. A *Béla bá informálódik* című szövegrészben egy az új törvények miatt ablakon keresztül dohányzó, semmit el nem siető (mert akkor hibázna), munkaidőben pornót néző, nagypályás közig-munkakerülőről van szó, aki egyetlen embertől fél, az amazontermészetű, mintatitkár-nő-típustól, Zenikétől. A hivatal tele van érdekemberekkel, akik nem feltétlen értenek munkájukhoz, itt már nem mintacsinovnyikok, hanem megbízható káderek dolgoznak (akár 50 pusziért, egy Esmeralda nevű titkár nő kegyeiért), amely méltán bizonyítja, hogy még mindig MUTYILAND vagyunk.

Erre nehéz zongorajátékban reflektálni, de Szabó Dániel kiválóan megoldotta Kádár-korszakot idéző, tagadhatatlanul markáns ütemeivel.

Tarjának egy emléket idézett fel Nagy Koppány szövege, amely Moldova György A „*Fekete Csillag Népkávé*” c. satírában ölt testet. Az efféle hivatalnokok nem olyanok, mint az ufó, nem olyanok, mint Weöres Sándor volt, akiről mindezt Nádasy állította.

Végh Attila szövegében az ufó-jelenségről írt. Ülve adta elő humoros önreflexióit, amelyek – megjegyzem – az est leggroteszkebb sorai közé tartoznak. Sokan nevettek, de valójában mérhetetlenül pesszimista az elképzelés, hogy minket már csak egy ufó menthet meg. Elhagyva a Földet, a Marson szexrabszolgává válni nem lehet életcél, különösen nem akkor, ha a végén már ott is csak parasztok lesznek (mert az ember egy kultúrparazita). Lesújtó emberiségkritika humoros köntösben. Ugyanilyen sötét, de mosolygásra ingerlő a második szöveg, amely Petőfi-átírat egy rákos ember haláláról, *Egy ember végén* címmel. Gottfried Benn villant be a maga patológikus természetével, mire jött a csattanó: „szolvencia kell, ne parázz, dokikám!”. Harmadsorban a *Bóbita* modern, facebook-parafrázisa következik. Majd a *Ha az ember...* című dilettáns költőkritika, amely szimbolikus verseskötet-égetést jelentett meg: „gyűjtősnak egy-két kötet elég”. Végül egy klasszikus disztichon, amelynek címe *50*, és benne „ötven bárka kifut”. Feladat megoldva.

Tarjánal az univerzum szépségeire figyelhettünk fel az ufó-kalandot megismerve. A következő előadót a *bákon* keresztül ragadta meg. Már volt Béla bá (Nagy Koppányánál), s következett a korábban Fábry Sanyi bánál is fellépő Muszka Sanyi bá.

Muszka Sándor kézdívasárhelyi író, visszatérő vendég, népszerűségét az igazán hiteles székely történeteinek köszönheti, amelyekből most is hozott egy guruzsmára valót. A csíki, gyimesi, gyergyói, hargitai, csicsói emlékeit valódi stand up-ban megörökítő Muszka ismét nagy sikert aratott nyelvjárásával, amelyhez olykor nem ártott volna egy székely szótár, bár az öndefiníciót mindenki derüléssel és mélységes (meg)értéssel fogadta: „Sándor vagyok, a nyulak fáradhatatlan bakoztatója”. Elhangzott a klasszikusnak mondható disznótoros jelenetsor, csak itt épp az 50 esztendő Karcsi bához kötődően, a *Magik lehet nem es tudják* című szövegben egy marosvásárhelyi, félresikerült kirándulás emléke, a végén pedig egy kis kimozdulás a „nagyvilágba”: a parasztgyerek étterembe megy. A végső életeszenciát egy életre érdemes megfogadni: „Meg kell inni egy hideg sört, télen meg egy meleg konyakot!”

Tarján Tamás a Muszka-előadás alatt megszámlolta, hogy éppen 250 szék van, tehát az 50-fóbia jegyében újból merész képzettársításokat hajtott végre, de ezt csak azért tette, mert Lackfi Jánostól ugyanezt várta.

Lackfi János ugyancsak széles spektrumú alkotó, aki a stand up-műfajban is otthonosan mozog, ami rögtön kiderült. A *Hogyan temessünk anyóást* című vicckavalkádjá után a helynevekben és kiejtésekben rejlő humorfaktorokat mutatta föl: Halászaranyos, Ajka, Beled, Egerben a saskúti vasúti átjáró, Barack Obama és a pálinka esete, halhalmi mint arab haleledel, vagy a kakuminalizációban megfáradt focidrukker, „mit ítéltél, te tetű, átálltál” szlogenje. Úgy éreztem magam, mintha Grétsy tanár úr állított volna meg egy szóra, hogy ezeket a nyelvben rejlő humoros sajátosságokat megfigyelhessük. A továbbiakban Lackfit sem kerülték el a (nép)dalátiratok, amelyeket bevallottan Varró Dániel hatására követett el.

Élvezhettük tehát a *Cirmos cica* és az *Elvesztettem zsebkendőmet* archiszövegek parafrázisait ÓMS, Csokonai, Berzsenyi, Ady, Kassák, egy kis rap, Janus Pannonius, Balassi, József Attila és a legnagyobb sikert hozó Bye Alex stílusában.

Az átvezető zongorajáték evidensen a népdalszekciót szólaltatta meg egy kis improvizatív hajlítás sorral. Az első blokk lezárult, de a mellékhelyiségeket Tarján tanácsára csak gondolatban volt érdemes felkeresni, hiszen a program pörgött tovább, ahogy a Várszínház is 50 órát dolgozik naponta ezen a nyáron.

* A második blokkot felvonultató Tarján Tamás nem sokáig szajkózta Weöres *Szajkó* c. költeményének sorait, hanem szólított. Közben újraindultak a zongoradallamok, majd Szabó Dánielnek folyamatosan a beszűrődő *Hunyadi* opera próbahangjaival kellett megküzdenie, de biztonsággal vette az akadályokat. Dialógus alakult ki a zenei betétek, külhangok és elhangzott szövegek között.

Példának okért **Székely Csaba** az ugyancsak Marosvásárhelyen született író, drámaíró saját nevével játszott, amikor magát nem hiteles székelynek tartva mégis reprodukálta az erdélyiek jellegzetes szófordulatait. Petőfi *Anyám tyúkjáról* még mindig lehet bőrt lehúzni. Székely bevállalta, hogy 3 átíratot készít. Elsőként saját magával dialógust kialakítva újratanított bennünket magyarul, megfelelve annak a divathullámnak, hogy székelynek lenni és a nyelvjárást ismerni fájin dolog. Másodsorban a jobb- és a baloldal politikai felhangjával töltötte meg az ismert tyúkot, libát, ludat, hogy szemléltesse, hogyan védjük meg hazánkat a nem kívánt tyúkoktól. Az esten először hangzott el igazán komoly és félreérthetetlen politikai allúzió-halmaz.

A „székelykedés” mindig csemege, ahogy **Grecsó Krisztián** legfrissebb gasztroprója is annak ígérkezett. *Az első szerelmes étel* címből már lehetett arra következtetni, hogy el fogunk veszni a sütés-főzés Bermuda-háromszögében. Így is történt, amint kibontakozott előttünk egy tinédzserkori történet, amely egy sült krumpli (teszem azt, a kamasz fiú) és ketchup (leány) találkozásának elfuserált pillanatait elevenítette fel egy szerelmes este kapcsán. *Az Anyám első süteménye* egy „újrafogalmazott” házi recept, egy „emészthetetlen” isler-történet, amelyben az édesség olyan rosszul sikerült, hogy szó szerint a kutya se ette meg – ugyanakkor a közönség zabálta.

Gyermekkorunk szép emlékei gyakran a közös sütésekhez kapcsolódhatnak, olyan ez, akár a *Lecsó* című rajzfilm nagy kóstolás jelenete Mr. Egóval. Ehhez Tarján egy személyes történetet mesélt, amely egy november 4-i mákos tészta felejthetetlen memoárja.

Szinte népdalokba illő, ahogyan emlékeinket, viszonyunkat a világhoz megfogalmazzuk. Ugyanezen a vonalon indult el a *Bárka* online-jának szerkesztője, a marosvásárhelyi születésű **Farkas Wellmann Éva** is, aki ugyan ülve kezdte előadását, de később – megtisztelve a népdalok hagyományrendszerét – állva folytatta. A groteszk forrása, hogy nem tudunk felszabadultan nevetni. Éva esetében ugyanezt éreztem, hiszen a *Jelenségek, tünetek, diagnózisok a nép nyelvén* című írásában arra hívta fel a figyelmet, hogy mennyi érték van abban a népdalkincsben, amelyet ma már csak felkutatni, kivesézni, megfigyelni, de hozzá társuló újat tetten érni nem tudunk. Komoly tanulmánynak ható írása Tarján szerint már bőven kész volt első fázisában is, orvosi szakszavakat (anorexia, depresszió, narkolepszia, paranoia, allergiák) felsorakoztató, ugyanakkor a népdalokat messzemenően és szándékosan félreértelmező szerepvállalása adta a humorforrást.

Talán nem véletlen, hogy Szabó Dániel improvizálása is komorabb hangvételő, melankóliába hajló lett az elhangzott Farkas Wellmann-szövegek után.

Petőfi sokszor részét képezte a magyar irodalomtörténetnek halála után, mindenki valahogyan viszonyult hozzá. Karinthy bevette a kortársak közé, Tarján elmesélte, hogy Weöres Sándor például nem szívelte, így Szombathelyen büszkén járma ma, ha tudná, hogy szobra a Petőfi-szobornak hátat fordít. A következő felolvasó, aki nemsokára 50 esztendő lesz, szintén Petőfire reflektált egyedi módon.

Podmaniczky Szilárd ugyancsak veterán vendég. Története egy érdekes, meghökkentő és irracionális, patológikus esetet tárt elénk. *Az asszony, akiből dőlt a füst* című írása egy balatoni, spáros emlék túldimenzionálásából született. Egy kortárs, 1968-as születésű Szendrey Júliáról írt, akiben tényleg elégett a táplálék, s aki azért szokott a dohányzásra, hogy palástolja különös betegségét, és inkább lett volna valóban Petőfi felesége, amivel mindenki mindig piszkálta. Végül egy kolbászfüstölőben alkalmazták, és egy láncdohányos buszsofőr lett élete párja. Rá kellett döbbernünk, hogy a füst azért nem minden, a harmonikus emberi kapcsolatokat egy-egy kiadós beszélgetés tartja életben. Buszosunk örömlányok társaságában kereste a menekülési útvonalat, majd vallott, Júliánk pedig olyan dühös lett, hogy eddigi szüksévszavú fogadalmát az őrjöngő sárkánykodás váltotta fel. Miután a széket 50 pici darabra törte párja fején, a féktelen düh rendbe hozta immunrendszerét, és többé nem füstölgött. A tanulság shakespeare-i: „A szerelem csak füst és könnyű pára”.

Ezt **Nádasdy Ádám** tudhatja igazán, aki korunk egyik legkiválóbb és legtermékenyebb Shakespeare-fordítója, remek anglicista, professzor, és az idei, nyári várszínházi szezon öttusázója: 5 alkalommal szerepelt a gyulai színházi berkekben más-más kötelezettségének eleget téve. Zárásként háromféle alkotással örvendeztetett meg bennünket. Elsőként kínálkozott egy saját fordításrészlet Shakespeare *Ahogy tetszik* című vígjátékából, avagy Orlandó szerelmet vall Rozalindának. Majd egy klasszikus, páros rímbe szedett költemény *Közlekedésfejlesztés* címmel, amelyben egy margitszigeti lóvasút lehetőségét ajánlotta a szerző. Végül a kötött formájú, ötsoros, népszerű nonszensz-versek, az ún. limerickek kötötték le a figyelmet, amelyek között megtalálhattuk Shakespeare-t, Gyulát, Apuleiust, Makrancos Katát, Macbethet, Angelót, Falstaffot és meglepetésként Gedeon Józsefet, a Várszínház direktorát. Zárásképp egy köszöntővers a gyulai teátrumhoz is elhangzott.

Mielőtt Tarján Tamás minden szereplő irodalmárt, Elek Tibor rendező-szerkesztővel együtt felhívott a színpadra egy közös meghajlásra, Szabó Dániel egy könnyű, matinézenével búcsúztatta a humorfesztivált. Úgy éreztem, mintha rég ismerném ezt a szignált, mintha már hallottam volna, de hogy ha-ha-hallani akarom, az már 50x biztosabb: a VII. Irodalmi Humorfesztiválon!

A fényképek Kiss Zoltán munkái.

barkaonline.hu

Belovár-Kőrös

A Magyar Irodalmi Hírlevelet szerkeszti: Fenyvesi Miklós

<http://irodalmihirlevel.freewb.hu/>

Terjeszti a Kárpáti Harsona

<http://www.karpatiharsona.info>